

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PRÁVNÍ VĚDOMÍ JAKO VÝZNAMNÝ FAKTOR
VYBRANÝCH DRUHŮ KRIMINALITY**

Autor práce: Klára Winzigová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2020

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Klára Winzigová

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Prezenční
Místo studia: České Budějovice

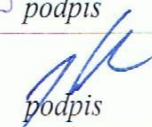
Název bakalářské práce: Právní vědomí jako významný faktor vybraných druhů kriminality

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Law Awareness As an Important Factor in Selected Types of Crime

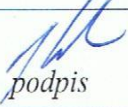
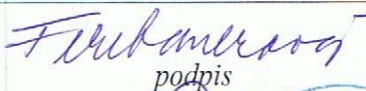
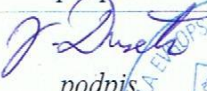
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): březen, 2019

Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké je právní vědomí občanů u vybraných trestných činů a jaký to má vliv na latenci kriminality.

Student: Klára Winzigová	15.4.2019 datum	 podpis
Vedoucí práce: Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	15.4.19 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: Doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	15.4.19 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	18.4.19 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	22.4.2019 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....
Klára Winzigová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, metodické vedení práce a poskytnutí cenných podkladů pro tuto práci. Dále bych ráda poděkovala doc. PhDr. Magdaléně Ondicové, Ph.D. za poskytnutí výsledků jejího výzkumu a její umožnění komparace s touto prací. Také bych ráda poděkovala paní Mgr. Jolaně Strejčkové za pravopisnou kontrolu celé této bakalářské práce.

ABSTRAKT

WINZIGOVÁ, K. *Právní vědomí jako významný faktor vybraných druhů kriminality : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2020. 63 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: právní vědomí, vědomí, kriminalita, latence kriminality, prevence kriminality, trestní právo, výzkum

Tato bakalářská práce řeší téma „Právní vědomí jako významný faktor vybraných druhů kriminality“. Práce se zaměřuje na právní vědomí jako takové. Teoretická část obsahuje charakteristiku a vymezení základních pojmů spojených s právním vědomím a kriminalitou. Rozebírá problematiku právního vědomí a také právního vědomí z historického hlediska. Praktická část práce mapuje informovanost české společnosti o právním vědomí. Dále praktická část komparuje výsledky tohoto výzkumu s výzkumem na téma „Právne povedomie ako základ prevencie kriminality“, který na Slovensku provedla doc. PhDr. Magdalény Ondicové, PhD.

ABSTRACT

WINZIGOVÁ, K. Law Awareness as an Important Factor in Selected Types of Crime : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2020. 63 p. Supervisor : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: law awareness, consciousness, crime, crime latency, crime prevention, criminal law, research

This bachelor thesis deals with “Law Awareness as an Important Factor in Selected Types of Crime”. The thesis is focused on law awareness itself. The theoretical part consists of characteristic and definition of basic concepts connected with law awareness and crime. It analyses the issue of law awareness and also law awareness in terms of a historical perspective. The practical part shows the awareness of law awareness in the Czech society. The practical part also compares the results of this research with the research called “Law Awareness as the Basis of Crime Prevention” which was carried in Slovakia by doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	10
2 Vymezení základních pojmů.....	11
2.1 Vědomí.....	11
2.2 Delikvence.....	12
2.3 Kriminalita.....	12
2.4 Latentní kriminalita.....	14
2.4.1 Šedá kriminalita.....	15
2.4.2 Umělá latence.....	15
2.5 Prevence kriminality.....	15
2.6 Trestní právo.....	17
2.6.1 Trestní právo hmotné.....	17
2.6.2 Trestní právo procesní.....	18
2.7 Motiv trestného činu.....	19
3 Úvod do problematiky právního vědomí.....	19
3.1 Právní vědomí.....	20
3.1.1 Složky právního vědomí.....	20
3.1.2 Definice právního vědomí z pohledu vybraných autorů.....	21
3.1.3 Diferenciace právního vědomí.....	23
3.2 Zahraniční koncepty právního vědomí.....	23
3.2.1 Americký koncept právního vědomí.....	24
3.2.2 Evropský koncept právního vědomí.....	25
3.3 Subjektivní odlišnosti právního vědomí jedinců.....	26
3.4 Vztah právního vědomí a vlastního jednání.....	26
3.5 Právní gramotnost.....	27
3.5.1 Srozumitelnost právní terminologie z pohledu veřejnosti.....	28
3.6 Média jako informační prostředek o právním vědomí.....	29

3.7	Vztah mezi znalostí práva a právního chování.....	30
4	Právní vědomí z historického hlediska.....	30
4.1	Živé právo.....	30
4.2	Právní cítění společnosti.....	31
4.3	Socialistické právní vědomí	32
4.4	Revoluční právní vědomí	32
4.5	Lidové právní vědomí.....	33
4.6	Ohled do historie výzkumu právního vědomí	33
	Výzkumná část	35
4.7	Cíl dotazníkového šetření	35
4.8	Způsob získávání dat	35
4.9	Demografické složení dotazníku	36
4.10	Zhodnocení cílů dotazníkového šetření	50
4.11	Výzkum doc. PhDr. Magdalény Ondicové, PhD.	52
4.12	Komparace výzkumů	52
	Závěr.....	54
	Seznam použitých zdrojů	56
	Seznam tabulek a grafů	59
	Přílohy	61

Úvod

V současné době přestává být na právní vědomí jako takové kladen důraz a mnoho jedinců nezná svá základní práva a povinnosti. Důraz je kladen na edukaci, zejména na fyzikální, matematické, přírodovědné, historické, jazykové a počítačové vědy, ale zapomíná se právě na, již zmiňované, právní vědomí. V 60. a 70. letech minulého století bylo toto téma velmi časté, byly na něj zpracovány nejrůznější studie a výzkumy. Ovšem po změně režimu se toto téma stávalo čím dál větším tabu, až téměř vymizelo.

Bohužel se v nynější době neobjevuje žádná jednotná definice charakterizující právní vědomí. Každý zdroj si právní vědomí vykládá po svém, a tudíž není možné právní vědomí specifikovat.

Téma právní vědomí jsem si vybrala právě kvůli tomu, že je v dnešní době tolik opomíjené a mnoho lidí nezná ani svá základní práva nebo povinnosti. K tématu právního vědomí a jeho opomíjení mne přivedla samotná paní docentka Ondicová ze Slovenska, kdy jsem se na každoroční konferenci Vysoké školy evropských a regionálních studií zúčastnila její přednášky na téma „Právne povedomie ako základ prevencie kriminality“. Z tohoto popudu mne začalo zajímat, jak je na tom s právním vědomím široká veřejnost v České republice.

Jak bylo již naznačeno na začátku, výuka právního vědomí není na školách běžně zastoupena. Z toho tedy vychází fakt, že právní vědomí jedince je určitá souhra okolností. Vliv na právní vědomí jedince má jeho rodina, kantoři a v neposlední řadě také přátelé, se kterými se stýká.

Cílem této bakalářské práce je zjistit informovanost české společnosti o právním vědomí u vybraných, řekněme nejaktuálnějších, trestných činů a z toho také vyvodit, jaký má právní vědomí vliv na samotnou latenci kriminality. Dalším cílem je komparace výsledků této práce s prací paní docentky Ondicové.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Téma této bakalářské práce je aktuální, neboť se dá předpokládat, že značná část populace z důvodu nízkého právního vědomí, zejména v oblasti trestního práva, nezná svá práva a povinnosti. Toto může být jeden z důvodů, proč lidé neoznamují trestnou činnost příslušným orgánům.

Touto problematikou se již zabývala paní doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD. z Akademie Policejního sboru v Bratislavě a já výsledky své práce budu komparovat s výsledky, kterých bylo dosaženo na Slovensku. Práce bude objasňovat základní znalost práv široké veřejnosti.

Pro splnění cílů bakalářské práce využiji metodu historickou, analýzu literárních zdrojů, komparaci, dotazování a v rámci výzkumného šetření techniku dotazníku. Tato problematika je v odborné literatuře zastoupena sporadicky.

Cílem bakalářské práce je zjistit informovanost české společnosti o právním vědomí u vybraných trestných činů, z čehož bude vyvozen vliv právního vědomí na latenci kriminality. Jedním z cílů je také komparace výsledků, kterých bylo dosaženo na Slovensku pod vedením paní docentky Ondicové, s výsledky této práce.

2 Vymezení základních pojmů

Tato kapitola se věnuje vymezení základních pojmů, které jsou v bakalářské práci nejvíce obsaženy. Zároveň by tyto pojmy mohly být zavádějící, tudíž je zde možnost, že by byly chápány jinak, než jak byly původně myšleny. Je tedy na místě tyto pojmy vymežit.

2.1 Vědomí

Na otázku, co je to vlastně vědomí, nám ve své knize odpovídá Rostislav Szeruda tak, že vědomé je v psýché, tedy lidské duši nebo také mysli, vše, co je v ní právě rozvinuto. Svinuté obsahy v psýché tvoří nevědomí. Rozvinutí nějakého obsahu v naší mysli je zároveň aktem pozorování. Svinuté obsahy psýché nejsou uloženy někde v naší hlavě, ale jsou součástí časoprostoru.

Rozvine-li se podobný podnět v mysli subjektu opakovaně, může dojít k částečnému rozvinutí, na základě podobností, obrazů z minulosti. Takto tedy vzniká nová forma vědomí. Podnět tedy vyvolá reakci psýché – vyvolá vzpomínky. Je to však stále pasivní forma vědomí.

Pokud by byly v mysli subjektu nějakým způsobem přítomny (rozvinuty) možné historie jeho dalšího vývoje a subjekt by byl schopen některé z nich preferovat a zároveň měl schopnost nějakým způsobem výběr své budoucí historie ovlivnit, vědomí by nemuselo jen pasivně odrážet okolní realitu, ale mohlo by se stát aktivním tvůrcem skutečnosti a budoucí reality.

Vědomí nevzniká nějakou matematickou logickou operací. Je nějakým způsobem svázáno s emocemi. Váže se na vnitřní stav subjektu – jeho pocity. Je-li něco příjemné, chceme to. Není-li to příjemné, budeme se tomu snažit vyhnout.¹

Povědomí je, můžeme říci, pojem, který se významově překrývá s vědomím. Povědomí jsou opět určité informace, o kterých víme, že je máme. Toto slovo označuje určité vědění o něčem.

Za zmínku zde stojí také nevědomí. Nevědomí je činnost, nad kterou neuvažujeme, děláme ji automaticky. Cosi v nás tuto činnost řídí za nás.²

¹ SZERUDA, Mgr. Rostislav. *Nový pohled na lidskou duši a vědomí*. Praha 10: Knihy na klíč, 2017. s. 89

Podvědomí je také výraz, který se s nevědomím překrývá, je to něco, co je ukryto hluboko v naší mysli, my však nevíme, že tam ta informace je. Jsou to dva pojmy, které se překrývají. Můžeme tedy říci, že rozdíl mezi vědomím a nevědomím je, že nevědomí jsou činnosti, které děláme automaticky a nemusíme nad nimi více uvažovat, na rozdíl od toho vědomí je něco, o čem víme, že umíme a nad činnostmi s ním spojenými se zamýšlíme, tedy uvažujeme nad nimi.³

2.2 Delikvence

Delikvence je širší pojem nežli kriminalita. Vedle ní zahrnuje i činy jinak trestné, spáchané osobami trestně neodpovědnými (osobami mladšími 15 let a osobami nepříčetnými) a dále i přestupky. Shrneme-li výše uvedené, jedná se o veškeré protiprávní jednání v oblasti veřejného práva. Od používání tohoto termínu se v dnešní literatuře již upustilo.⁴

2.3 Kriminalita

Kriminalita neboli zločinnost je jev, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý. Kriminalita, která narušuje základní materiální škody, způsobuje jednotlivým obětem škody fyzické, psychické a společenské, vyvolává ve společnosti atmosféru strachu, nejistoty a nedůvěry.

Někdy však bývá konstatován i určitý přínos kriminality pro společnost. Bývá uváděno, že kriminalita a její potlačování vede k posilování solidarity majority společnosti a většímu respektu ke společenským normám, že kriminalita může být podnětem k sociálním změnám, zmiňován bývá i určitý ekonomický přínos kriminality (rozvoj tzv. bezpečnostního průmyslu, pojišťovnictví, bezpečnostních služeb, aj.) a jiné přínosy. Tyto stránky kriminality jsou nedostatečně empiricky prozkoumány a nelze vyloučit, že kriminalita je plně dysfunkční teprve při překročení určité hranice.

Podle Kaisera kriminalitou (odvozené z latinského *crimen* = zločin) se považuje zločinnost jako sociální jev. Je úhrnem činů neschválených trestním právem. Kaiser tedy chápe kriminalitu pouze jako rozpor s právním řádem, konkrétně trestním právem, pojímá ji pouze z pohledu juristického.

² tamtéž, s. 83

³ SZERUDA, Mgr. Rostislav. *Nový pohled na lidskou duši a vědomí*. Praha 10: Knihy na klíč, 2017. s. 89

⁴ SVATOŠ, Roman. *KRIMINALITA a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. s. 16

Holcr definuje kriminalitu širěji než Kaiser. Holcr dělí kriminalitu do dvou skupin. Za prvé kriminalitou rozumí trestnou činnost (tzv. legální chápání kriminality) a za druhé kriminalitou rozumí takové chování a jednání, které sice není trestněprávně sankcionované, ale je společensky patologické (tzv. sociologizující chápání kriminality).

Kuchta a Válková při vymezení pojmu kriminalita taktéž upozorňují na nutnost rozlišovat mezi legálním (právnickým) pojetím kriminality, kdy zločinem myslí pouze to, co upravuje trestní právo, a sociologickým pojetím, kdy do kriminality zahrnují takové sociálně patologické jevy, jejichž výskyt sice ještě nemusí být regulován trestním právem, ale přesto již s trestnou činností úzce souvisí, předchází jí nebo ji podmiňují (konzumace drog, alkoholismus, prostituce, extremismus, domácí násilí, apod.).

Lubelcová zase zdůrazňuje dva důležité aspekty, které se v pojetí kriminality zvýznamňují a reprodukují. V prvním aspektu jde o nežádoucí až nepřijatelné sociální jednání, zvláště nebezpečné pro ostatní, druhý aspekt je trestuhodnost, sankcionování takového jednání.

Juristickým pojetím zločinnosti se zabývá Karabec, když uvádí, že pouze trestní právo stanoví hranice pro jednání, jejichž překročení je kvalifikováno a stíháno orgány státu jako činy protiprávní a zločinné. Pojem zločinnosti je tímto vymezen platným trestním právem. Karabec přichází s dalším definičním znakem, a to proměnlivostí tohoto fenoménu. Totiž zločinnost jako juristická kategorie je konkretizována dikcí trestního zákona a dalších předpisů trestněprávní povahy. Je tudíž fenoménem proměnlivým, odvislým od formulace a akceptování základních společenských vztahů chráněných trestním zákonem. Můžeme stanovit, že kriminalita jako hromadný společenský jev je fenoménem historicky proměnlivým, a to ve svém rozsahu i kvalitě.

Nejprecizněji vymezují pojem kriminality Novotný a Zapletal, kteří uvádí, že pokud kriminologie rozumí kriminalitou souhrn jednání, které trestní právo posuzuje jako trestné činy, jedná se o tzv. legální (juristické) pojetí kriminality. Kriminologický pojem kriminality se zde kryje s trestněprávním pojmem kriminality.

Pro potřeby policejních statistik je používána pro kriminalitu následující definice. Kriminalita, pro potřebu vykazování v kriminální statistice, je hromadný protisociální jev, který je vyjádřen souhrnem zjevných, statisticky evidovaných protiprávních jednání různých pachatelů, která jsou uvedena ve zvláštní části trestního

zákoníku. V definici je podtržen význam protiprávního jednání, které je trestným činem a současně toto jednání obsahuje znaky, jež umožňují jeho klasifikaci v rámci kriminální statistiky.⁵

2.4 Latentní kriminalita

Latentní kriminalita je tzv. skrytá kriminalita. Jde o tu část kriminality, která vůbec nevyjde najevo a nestane se tak předmětem trestního stíhání. Latentní kriminalita tak značně zkresluje statistické údaje o zločinnosti, které shromažďují orgány činné v trestním řízení (jde o statistiky policejní, statistiky státního zastupitelství a statistiky soudní), které jsou vedle doplňujících šetření hlavními prameny pro získávání poznatků o stavu a vývoji zločinnosti.

Vzhledem k tomu, že se uvádí, že latentní kriminalita dosahuje několikanásobku kriminality odhalené, je zřejmé, že zkreslení, ke kterému dochází, je značné. Velkým problémem je také skutečnost, že latence, tedy rozsah neodhalených trestných činů, jež byly spáchány, se u jednotlivých trestných činů liší. Všeobecně se usuzuje na to, že čím nebezpečnější je trestný čin pro společnost, tím je menší jeho latence, neboli podíl neodhalených závažných trestných činů je menší než je tomu u méně závažných trestných činů. Nemusí to ale platit vždy. Například znásilnění, které je poměrně závažným trestným činem, má i poměrně vysokou latenci. Důvody pramení především z faktu, že velké množství žen, které se stanou oběťmi tohoto trestného činu, se rozhodne jeho spáchání neohlásit, a to jak z důvodů studu, tak i ze strachu z reakce svého okolí.

Latentní kriminalita zahrnuje ty trestné činy, které vůbec nebyly oznámeny policií nebo jí nebyly zjištěny. Dále ty trestné činy, jež sice byly policií zjištěny, ale nikdy nebyli vypátráni pachatelé těchto trestných činů. Pod skrytou kriminalitu spadají i ty případy, kdy došlo ke stíhání pachatele, ale z nejrůznějších důvodů nebyl vynesena odsuzující rozsudek a také ty případy, kdy pachatelé, kteří se dopustili více trestných činů, nejsou stíháni pro všechny spáchané trestné činy, ale jen pro některé z nich.⁶

⁵ SVATOŠ, Roman. *KRIMINALITA a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. s. 14-16

⁶ EPRAVO.CZ. *Latentní kriminalita*. Epravo.cz [online]. 2002. s. 1 [cit. 2019-12-20]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/latentni-kriminalita-15571.html>

2.4.1 Šedá kriminalita

Šedá kriminalita - takto jsou označovány trestné činy, kde pachatel byl trestně stíhán, ale nebyl odsouzen nebo někdy též neobjasněné trestné činy (tj. evidované policií, kde není znám pachatel).⁷

2.4.2 Umělá latence

Umělou latencí se rozumí kriminální skutky, o kterých oficiální instituce nebo osoby vědí, ale dále je neoznamují (např. bankovní podvody spáchané zaměstnanci, násilí a majetková kriminalita páchaná v rodině, oběti pohlavního zneužívání a znásilnění apod.).⁸

2.5 Prevence kriminality

Pojem prevence se vymezuje jako ochrana, předcházení jevům. Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky.

Preventivní politika představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje mimo orgánů činných v trestním řízení – systém justice, policie, státní zastupitelství, soudy a vězeňství, i další instituce – např. nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany.

Autoři kriminologického sborníku definují prevenci kriminality (latinsky *praeventia* – zákrok předem, včasná ochrana, obrana) jako společenská opatření zaměřená na předcházení sociálně patologických jevů ve společnosti, především pak kriminalitě. Může mít podobu souhrnu opatření specifikovaných jako preventivní strategie, preventivní programy prevence, plány prevence apod.

Holcr prevenci kriminality definuje jako speciální oblast uplatnění prevence, jejímž předmětem je ochrana před kriminalitou jejím předcházením. Ze společensko-praktického hlediska prevence kriminality představuje vědecky zdůvodněné, zaměřené,

⁷MAREŠOVÁ, Alena. *Latentní, černá, temná a šedá kriminalita – co tyto pojmy označují a o čem vypovídají?* In: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI [online]. Praha: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, 2014 [cit. 2019-12-20]. s. 4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/20141106AM.pdf>

⁸MAREŠOVÁ, Alena. *Latentní, černá, temná a šedá kriminalita – co tyto pojmy označují a o čem vypovídají?* In: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI [online]. Praha: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, 2014 [cit. 2019-12-20]. s. 4. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/20141106AM.pdf>

cílevědomé, plánovité a koordinované působení na příčiny a podmínky kriminality s cílem odstranit je anebo je vhodným výběrem forem a metod působení alespoň zčásti (podle možnosti však v co nejvyšší míře) eliminovat, případně jejich negativní projevy omezit a současně podporovat vytváření antikriminogenních podmínek.

Novotný a Zapletal rozumí prevencí kriminality (v užším smyslu) soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Půjde tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páčání trestných činů, o působení na potenciální pachatele a potenciální oběti a o vytváření zábran proti páčání trestných činů.

Podle Kaisera rozumíme prevencí zločinnosti všechna opatření, která mají za cíl snížit míru a váhu kriminality, ať už omezením příležitostí podněcujících zločin, podle potřeby přítomností schopného ochránce nebo sousedskou kontrolou, či působením na (potenciální) pachatele a veřejnost.

Kuchta a Válková uvádí, že kontrola kriminality je realizována na základě strategií represivních a preventivních. Preventivní se soustřeďují na předcházení vzniku trestné činnosti. Preventivní strategie se opírá o opatření ekonomická, kulturní, sociální, vzdělávací, výchovná, poradenská, léčebná, aj., integrující se do systému prevence kriminality a prevence jiného závažného deviantního chování člověka.

Ve Slovenské republice je platný a účinný zákon č. 583/2008 Z.z., o prevenci kriminality a jiné protispolečenské činnosti, který prevencí kriminality rozumí cílevědomé, plánovité, koordinované a komplexní působení na příčiny a podmínky, které vyvolávají nebo umožňují kriminalitu a jinou protispolečenskou činnost, s cílem jejího předcházení, potlačování a zamezování; to se vztahuje i na prevenci jiné protispolečenské činnosti.

Pojem prevence kriminality můžeme shrnout následovně:

- a) je vedle trestní represe druhou formou kontroly kriminality,
 - je soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jeho zmenšení,

- b) jde o působení
 - na faktory kriminality,
 - na příležitosti k páčání kriminality,
 - na potenciálního pachatele,
 - na potenciální oběti,
- c) jde o vytváření zábran proti páčání trestných činů.⁹

2.6 Trestní právo

České trestní právo je součástí právního řádu České republiky a je odvětvím veřejného práva. Účelem trestního práva je chránit zájmy společnosti a ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob před trestnými činy, které jsou taxativně uvedeny v trestněprávních normách.

Trestní právo určuje, které ze společensky škodlivých činů jsou trestné a stanoví tresty za jejich spáchání. Ochrana před trestnými činy slouží i stanovení podmínek ukládání tzv. ochranných opatření. Trestní právo má funkci zejména represivní a preventivní.

Trestní právo lze rozlišit na

- a) trestní právo hmotné (materiální), které stanoví, co je trestným činem a jaký trest lze za něj uložit a
- b) trestní právo procesní (formální), které upravuje trestní řízení, tj. procedurální postup trestních orgánů v trestních věcech.

2.6.1 Trestní právo hmotné

Hmotně právní vztah vzniká spácháním trestného činu mezi jeho pachatelem a státem. Trestní právo hmotné je kodifikováno v trestním zákoně. Trestní právo hmotné má zejména tyto funkce:

- a) ochrannou – trestní právo je krajní a podpůrný prostředek ochrany jednotlivce a společnosti před společensky nejvíce nebezpečnými útoky fyzických osob na chráněné objekty. Doplnuje tak právní ochranu danou normami jiných odvětví práva.

⁹ SVATOŠ, Roman. *PREVENCE KRIMINALITY druhé aktualizované vydání*. 2. vydání. České Budějovice: Tribun EU, 2016. s.13-16.

- b) preventivní – trestní právo sleduje ochranu společnosti předcházením trestné činnosti. Tzv. individuální prevence je zaměřena na konkrétní pachatele a má působit zejména pozitivně výchovně. Prostřednictvím individuální prevence se působí (především opět pozitivně) na ostatní potenciální pachatele trestných činů – zde se hovoří o prevenci generální. Toto ovšem platí zejména pro tresty, u ochranných opatření převládá spíše jen působení individuálně preventivní.
- c) represivní – tato funkce trestního práva směřuje k jeho ochrannému cíli výlučně cestou individuálního represivního působení na pachatele trestného činu. Negativní povaha individuální represe je celkově dána metodami, jež používá, tzn. určitými restrikcemi. Ty jednak zabraňují páčání další trestné činnosti určité osobě (individuální zabraňující represe), jednak znamenají určitá omezení v průběhu výkonu trestu, která sledují restrikcemi preventivně výchovné působení na pachatele (zde se jedná o individuální preventivní represí).
- d) regulativní - spočívá v co nejpřesnějším zákonném vymezení podmínek (základů) trestní odpovědnosti, jakož i ukládání trestů a ochranných opatření pachatelům trestných činů a předpokladů aplikace ochranných opatření i u pachatelů činů jinak trestných. Trestněprávní regulaci podléhají též některé důvody vyloučení trestnosti činu, důvody zániku jeho trestnosti a zániku trestů a otázky působnosti trestního zákona.¹⁰

2.6.2 Trestní právo procesní

Trestní právo procesní upravuje postup orgánů činných v trestním řízení při zjišťování, zda byl spáchán trestný čin, kdo je jeho pachatelem a jaký trest či ochranné opatření je třeba pachateli uložit.

Úkolem trestního práva procesního je tak náležité zjištění trestné činnosti a spravedlivé potrestání pachatelů. Další oblastí je úprava výkonu rozhodnutí, působení k upevnování zákonnosti, zamezování trestné činnosti (prevence zločinnosti) a výchova občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. Trestní právo procesní je odvětví práva veřejného. Jeho cílem je ochrana společnosti před pachateli trestných činů. Předmětem ochrany je ústavní zřízení České republiky a práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.

¹⁰ FRYŠTÁK, Marek, Daniel PROUZA, Petr VANĚČEK a Eva ZAJÍČKOVÁ. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Tiskárna JIE, Dobrá Voda u Českých Budějovic, 2007. s. 19 – 20, 24

Předmětem trestního řízení je zjištění konkrétního skutku včetně jeho pachatele, rozhodnutí, zda je či není trestným činem, a rozhodnutí také vykonat. Součástí rozhodnutí může být i nárok poškozeného na náhradu škody, součástí výkonu je nejen uložený trest, ale i ochranná opatření.¹¹

2.7 Motiv trestného činu

Juristické definice pojmu motivu trestného činu se vyznačují úzkým spojením s psychologickými definicemi motivu. Toto spojení je přirozené, proto jakékoliv, a tedy i právnické pokusy o definici motivu musí respektovat skutečnost, že motiv trestného činu je součástí subjektivní stránky trestného činu.

Definice motivu trestného činu lze rozdělit do těchto skupin:

- a) pojetí motivu z prvku poznání – jak představy účelu nebo změny v okolním světě
- b) pojetí motivu z prvku poznání a pocitů – jak představy očekávaného vjemu spojené s pocitem příjemnosti z výsledku, který se má činem dosáhnout
- c) pojetí motivu jako pudu – respektive jako vzájemné působení pudů a představ
- d) pojetí motivu jako impulzu – respektive důvodu působení vůle
- e) pojetí motivu jako výsledku působení širšího komplexu komponentů.¹²

3 Úvod do problematiky právního vědomí

Právní vědomí jako samostatný termín se objevuje již v první čtvrtině 20. století jak v Evropě, tak v Americe. Největšího rozmachu bylo dosaženo v 80. letech 20. století. Toho času došlo k vzestupnému rozvoji, který lze zmapovat až do Sametové revoluce v listopadu roku 1989. Po revolučním roce začal ovšem zájem o toto téma stagnovat. Došlo ke změně režimu, a tím utichl i zájem o problematiku vědomí práva mezi lidmi.

Poměrně paradoxně zní fakt, že do roku 1989 se zmiňované tematické věnovalo mnoho publikací. V 70. letech 20. století bylo zveřejněno na 60 článků a 9 monografií. Na přelomu 20. století se zájem soustřeďoval spíše na základní otázky. Od druhé poloviny 20. století se obecná rovina přesunula na úroveň individuální. Existence

¹¹ FRYŠTÁK, Marek, Daniel PROUZA, Petr VANĚČEK a Eva ZAJÍČKOVÁ. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Tiskárna JIE, Dobrá Voda u Českých Budějovic, 2007. s. 172-173

¹² HATALA, Vojtech. *Motiva trestný čin*. Bratislava: PRAVDA, 1968. s. 7-8

právního vědomí a právní gramotnosti však nebyla prozatím zpopularizována tolik, jako jiná odvětví zmiňované disciplíny. Pro příklad lze uvést gramotnost finanční, funkční, také technickou nebo informační. O těchto disciplínách je v současnosti napsáno více, nežli o opomíjeném, ale ne méně důležitém, vědomí právním.¹³

3.1 Právní vědomí

V této kapitole se pokusíme vymežit a definovat samotný pojem právní vědomí, který nás touto bakalářskou prací bude provázet. Snad žádný autor, který se věnuje problematice právního vědomí, neopomene zmínit komplexnost tohoto tématu. Právní vědomí souvisí s celou řadou vědních oborů, v první řadě tedy s právní teorií nebo sociologií, dále pak filozofií, psychologií, soudní psychologií a psychiatrií, kriminologií a v neposlední řadě s pedagogikou nebo historií. Z tohoto lze soudit, že samotné teoretické vymezení pojmu může být velmi problematické.

Je důležité také podotknout, že již samotné právo je pojmem multidimenzionálním a podobně jako u právního vědomí u něj nenalezneme jednoduchou definici. Proto se také i od něj odvozených fenoménů můžeme setkat s nejasným obsahem.¹⁴

3.1.1 Složky právního vědomí

Právní vědomí je vyjádření vztahu subjektu k právu. Této vztahové charakteristice právního vědomí koresponduje vnitřní struktura právního vědomí.

Právní vědomí obsahuje vedle sebe složky:

- poznávací (kognitivní),
- hodnotící,
- volní.

Viktor Knapp v tomto směru rozlišuje:

- právní vědomí *de lege lata* – projevuje se jako znalost práva ve formě představ a informací o konkrétním právním systému a o možných způsobech jednání podle práva,

13 TROJKOVÁ, Veronika. \textit{Právní vědomí žáků vybraných středních škol v Opavě} [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2019-11-23]. s. 9. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/3o5r80/>>.

14 SKLÁDALOVÁ, Pavla. *Právní vědomí jako znalost práva a mínění o právu* [online]. Bmo, 2017 [cit. 2019-11-23]. s. 8. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ccygq/>>.

- právní vědomí de lege ferenda – projevuje se ve formě racionálních a emocionálních hodnotících soudů, postojů, pocitů, emocí, nálad, představ a idejí v dimenzích správné – nesprávné právo, spravedlivé – nespravedlivé právo, dobré – zlé právo, apod.

V rámci právního vědomí tak můžeme podle britského právního sociologa Rogera Cotterrella a dalších autorů vydělit dvě základní složky právního vědomí, a to:

- znalosti práva (knowledge about law) – obsahují prvky poznávací (kognitivní – informace, znalosti),
- mínění o právu (opinion about law) – obsahují jednak prvky hodnotící (emocionální i racionální hodnotící soudy a představy), jednak prvky postojové.¹⁵

3.1.2 Definice právního vědomí z pohledu vybraných autorů

V kapitole jsou nejdříve uvedeny pojmy, jak problematiku vnímají vybraní autoři. Díky těmto definicím lze dobře ukázat různorodost samotného pojmu. Z hlediska komplexnosti jsou zde uvedeni i zahraniční autoři a jejich chápání právního vědomí.

Právní vědomí podle Viktora Knappa je:

„Právní vědomí je idea práva, tzn. teoreticky na platném právu nezávislá a od něho odlišná (i když třeba obsahově stejná) představa o tom, co je po právu.“¹⁶

Pro Kazimíra Večerku je právní vědomí:

„vztah, který si jedinec, sociální skupiny nebo společnost jako celek vytváří k právu.“¹⁷

Miroslav Petrušek za právní vědomí považuje:

„individuální i společenské vědomí o stávajícím právu, o možnostech jednání podle práva i o omezeních z práva plynoucích.“¹⁸

¹⁵ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 24-25

¹⁶ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995. s. 82

¹⁷ VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě* [online]. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 40

¹⁸ PETRUSEK, Miroslav a kol. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 1372

Zato Miloš Večeřa tvrdí, že:

„právní vědomí představuje projekci právní oblasti, zejména objektivního práva jako systému právních norem, do vědomí sociálních subjektů.“¹⁹

Z těchto definic je patrné: zatímco právní teoretik Knapp vnímá právní vědomí pouze jako představu o právu, na rozdíl od toho sociologové Večeřka a Večeřa právní vědomí vnímají jako komplikovanější a rozsáhlejší společenský jev.

Ze zahraničních autorů, například americká socioložka Susan Silbey, se domnívá, že:

„právní vědomí označuje to, co lidé v souvislosti s právem dělají a také co o něm říkají.“²⁰

Americký teoretik David Trubek za právní vědomí považuje:

„...všechny představy o povaze, funkci a činnosti práva, jež jsou myšleny kýmkoliv ve společnosti a v daném čase.“²¹

Shrme-li předchozí definice, dojdeme k závěru, že právní vědomí je jakýsi souhrn představ o spravedlnosti, účelnosti, povaze, funkci a činnosti práva, respektive právních norem a toho, jak je chápe (za co je považuje) jednotlivec, skupina lidí, nebo dokonce celá společnost. Je to tedy nějaký vztah k právu, který si člověk udělá, a je založený na jeho vědomí, citových a rozumových základech.

Je pochopitelné, že názory a definice právního vědomí teoretiků a sociologů se od sebe odlišují, jedno mají ale společné. Je v nich obsaženo, že právní vědomí je vyjádřením vztahu subjektu k právu, i to, že právní vědomí obsahuje jak emotivní, tak volní prvky. Jako takové zprostředkovává interakci mezi platným právem a samotným právním chováním sociálních subjektů, přičemž tato vazba je oboustranná, obě strany na sebe navzájem působí. V této souvislosti můžeme právní vědomí označit za

¹⁹ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Sociologie práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 225

²⁰ SILBEY, Susan. Heslo: *Legal Consciousness*. In: CANE, Peter, CONAGHAN, Joanne. *The new Oxford companion to law* [online]. 1. ed. Oxford: Oxford University Press, 2008 [cit. 12. 8. 2014].

Původní text: „*Legal consciousness refers to what people do as well as say about law.*“

²¹ TRUBEK, David M. *Where the Action Is: Critical Legal Studies and Empiricism*. *Stanford Law Review* [online]. 1984, Vol. 36, No. 1/2, s. 592 [cit. 3. 6. 2013]. Původní text: „...all the ideas about the nature, function and operation of law held by anyone in society at a given time.“

intervenující. Právní vědomí ovlivňuje způsob, jakým je právo uváděno do praxe, uplatňováno a zachováno.²²

3.1.3 Diferenciace právního vědomí

Studie, které se zaměřují na stav právního vědomí společnosti, se často zabývají také otázkou, jaké okolnosti mohou právní vědomí ještě ovlivňovat. I když jednotlivé studie mívají různá zaměření, jsou obvykle prováděny na různých vzorcích populace v různé době a jejich výstupy lze obtížně zobecňovat.

Večeřa uvádí tři nejvýznamnější diferencující faktory:

- a) **pohlaví** – ženy se vyznačují nižší úrovní znalosti práva než muži, mají tendenci k vyšší přísnosti při trestání, v konkrétních případech jsou však shovívavější. Muži tendují k přísnějšímu hodnocení trestných činů proti majetku a ženy zase přísněji hodnotí trestné činy s morálním akcentem, zvláště jde-li o sexuální motivované zločiny. Večeřa přitom dodává, že tyto slábnou s nižším věkem, postupující urbanizací a zvyšující se vzdělaností a sociální úrovní žen.
- b) **věk** – u vyšších věkových skupin byla zjištěna nižší úroveň znalosti práva. U mladších respondentů byla zjištěna větší shovívavost k protiprávnímu jednání a menší respekt k právu obecně. U žen je pak s rostoucím věkem předpokládán výraznější vývoj mínění o právu než u mužů.
- c) **vzdělání** – vyšší vzdělání v zásadě predikuje vyšší důvěru v právní systém.

Večeřa mluví i o dalších, o něco méně významných faktorech, jako je např. stupeň urbanizace – u městské populace byla zjištěna větší shovívavost než u rurální populace; nebo socioekonomické proměnné – příslušníci vyšších sociálních vrstev měli tendenci k uplatnění přísnějšího postihu, a to především u majetkových a násilných trestných činů. Nakonec můžeme také zmínit náboženskou a politickou příslušnost, její vliv je ale patrný spíše v extrémních situacích.²³

3.2 Zahraněční koncepty právního vědomí

Studiem literatury zabývající se právním vědomím nalezneme rozdílnosti možných chápání právního vědomí, což má za následek právě tak značné množství terminologických označení tohoto fenoménu. V podstatě lze vydělit dva koncepčně

²² VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Sociologie práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 227

²³ SKLÁDALOVÁ, Pavla. *Právní vědomí jako znalost práva a mínění o právu* [online]. Bmo, 2017. s. 16-17, [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ccyqg/>>.

odlišné přístupy k právnímu vědomí, a to je evropské právně sociologické uvažování o právním vědomí a americké empiricky zaměřené studie navazující na přístupy sociologické jurisprudence.²⁴

Holandský profesor Marc Hertogh ve svém článku „*A European Conception of Legal Consciousness: Rediscovering Eugen Ehrlich*“, který vyšel v roce 2004, popisuje rozdíly mezi americkou a evropskou koncepcí právního vědomí. Zatímco americký přístup k pojmu právního vědomí je reprezentován především pracemi zakladatele americké sociologie Roscoe Pounda, odlišný evropský přístup je postaven na myšlenkách rakouského právního sociologa Eugena Ehrliche. Pound totiž pojetí právního vědomí staví na otázce „*How do people experience law?*“, tedy **jak** lidé prožívají právo, oproti tomu Ehrlich zkoumá to, **co** lidé prožívají jako právo („*What do people experience as law?*“).²⁵

3.2.1 Americký koncept právního vědomí

Americký přístup zkoumá právo nezávislou proměnnou a je založen na Poundově rozlišení „*Law in books*“ a „*law in action*“. Právo je považováno za něco daného a je ztotožňováno s „oficiálním“, tedy platným právem, právním systémem. Ve své podstatě jde o zkoumání platného práva v praxi (*official law in action*). Hovoří se o tzv. „gap study“, tedy zkoumání mezery mezi „*law in books*“ a „*law in action*“.²⁶

Americké chápání právního vědomí vystihuje vymezení americké právní socioložky Susan S. Silbey. Právní vědomí podle ní představuje koncept, který vyjadřuje analytické chápání a význam práva cirkulujícího v sociálních vztazích. Právní vědomí odkazuje na to, co lidé dělají, stejně jako co říkají o právu. Právo je třeba chápat jako součást recipročního procesu, v němž významy, které jednotlivci udělují jejich světu, se stávají vzorovými, stabilizovanými a objektivizovanými. Tyto významy takto jednou institucionalizované limitují budoucí přidělování významů. Právní vědomí nemá individuální ani ideový charakter. Je typem sociální praxe reflektující a formující sociální struktury.

²⁴ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 20

²⁵ SKLÁDALOVÁ, Pavla. *Právní vědomí jako znalost práva a mínění o právu*. s. 13 [online]. Brno, 2017 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ccygg/>>.

²⁶ KRUPOVÁ, Tereza. *Formování právního vědomí studentů vysokých škol neprávnického zaměření*, s.70 [online]. Praha, 2020 [cit.26.1.2020]. s. 70. Dostupné z: <<https://is.cuni.cz/webapps/zp/detail/122454>>.

Americké výzkumy právního vědomí se v duchu uvedeného chápání právního vědomí zaměřují na studium právního vědomí obyčejných občanů, na zkoumání toho, jak přemýšlí o právu a jak jejich chápání právních norem a právních institucí ovlivňuje jejich každodenní život.

Podle americké socioložky Sally Engel Merry právní vědomí je „způsob, jakým lidé vnímají 'přirozené' a normální způsoby, jak zajišťovat záležitosti, habitualizované vzorce mluvení a jednání.“²⁷

3.2.2 Evropský koncept právního vědomí

Evropské chápání právního vědomí tak, jak ho zavedl rakouský právní sociolog Eugen Ehrlich, vychází z faktického jednání právních subjektů, z „živého práva“, které existuje v řadě případů zcela mimo platné právo. Toto evropské chápání právního vědomí lze u Hertogha vyjádřit otázkou: Co lidé považují za právo? Jaké jsou jejich vlastní představy o právu a právech?

Evropský koncept právního vědomí se promítá do okruhů studované problematiky právního vědomí. Evropské právní vědomí v sobě podle Podgóreckého zahrnuje tři okruhy témat:

- znalosti právních norem
- ohodnocení platných právních norem
- představy dobrého nebo žádoucího práva

U postkomunistických zemí je navíc chápání právního vědomí komplikováno ještě ideologickými momenty. K období před rokem 1989 lze poznamenat, jak konstatuje i Viktor Knapp, že marxistická teorie práva byla ve své podstatě sociologicky orientována, zajímala se nejen o právo jako normativní systém, ale v první řadě o jeho společenský původ a působení.

V kontinentálním právu je z hlediska právního vědomí věnována velká pozornost zákonu jako základnímu pramenu práva, principu legality, právního státu a zákazu retroaktivity. Hans Kelsen však v této souvislosti zdůrazňuje, že ze zásady neznalost zákona neomlouvá (*ignorantia iuris neminem excusat*) nelze odvozovat zákaz retroaktivity, jak se často uvádí, neboť často i neretroaktivní právo není lidem známé.

²⁷ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 22-23

Znalost práva si ale vyžaduje naplnění povinnosti demokratického zákonodárce – zajistit řádnou publikaci právních předpisů.

Lon L. Fuller ve své knize *Morálka práva* přikládá zveřejňování, nebo alespoň zpřístupňování zákonů zásadní důležitost. Pochybení v tomto směru představuje jeden ze způsobů jak neuspět při tvorbě práva. Zároveň z této zásady vyplývá, že je věcí každého se aktivně zajímat o platné právo, neboť v duchu zásady neznalost zákona neomlouvá, nebude nikdo moci v budoucnu namítat, že mu daná právní povinnost nebyla známa a že si jí tedy nemohl být vědom. Tento fakt se citelně dotýká zejména cizinců, kteří se mohou nevědomky v zahraničí dopustit porušení jim neznámé právní povinnosti. Ostatně ani u toho, kdo má právnické vzdělání, nelze předpokládat úplnou znalost právního řádu.

Přesto se lidé v zásadě ve většině případů ve svém každodenním životě chovají podle práva. Je tomu tak proto, že mají alespoň určité povědomí práva a že se podřizují působení jiných neprávních normativních systémů, zejména požadavkům morálních norem a zásad.²⁸

3.3 Subjektivní odlišnosti právního vědomí jedinců

Základ diferenciací leží v emocionálním prožívání jedince, kam spadají náklady a pocity. Tento pohled je velice subjektivní a klade důraz na míru socializace individua, na vnější prostředí či jevy, se kterými se společnost dostává do kontaktu.

S emocemi úzce souvisí i intelekt, který apeluje na schopnost myšlení. Intelekt je zaměřen na znalosti, vědomosti, dovednosti, na to umět se v této oblasti dostatečně a kvalifikovaně vzdělávat.²⁹

3.4 Vztah právního vědomí a vlastního jednání

Mezi vědomím o platném právu a právním (protiprávním) konáním vznikají určité protiklady. Ty pramení ze sociálně-ekonomicky a třídně-politicky podmíněného odrazu objektivní skutečnosti práva ve vědomí.

V oblasti objektivizace a aktivizace právního vědomí se vyskytují tyto typy vztahů mezi názory na právo a konání:

²⁸ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 20-22

²⁹ TROJKOVÁ, Veronika. *Právní vědomí žáků vybraných středních škol v Opavě*, [online]. Olomouc, 2018. s. 10 [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/3o5r80/>>.

- a) názory na platné právo se projevují konáním, které je v souladu s vědomím o platném právu. Vztah souladu vystupuje mezi:
- pozitivním postojem k platnému právu a právním konáním
 - negativním postojem k platnému právu a protiprávním konáním
- b) názory na platné právo se projevují konáním, které není v souladu s vědomím o platném právu. Vztah nesouladu vystupuje mezi:
- pozitivním postojem k platnému právu a protiprávním konáním,
 - negativním postojem k platnému právu a právním konáním.

Rozpory mezi vědomím a konáním z formálního hlediska se projevují jako konflikty jednotlivých forem právního postoje, tj. názorem na platné právo a konkrétní realizací (porušením) platného práva.³⁰

Karin Brzobohatá uvádí dvě skupiny teorií, které tuto skutečnost popisují. Jsou to teorie korelační závislosti a teorie korelační nezávislosti. Teorie korelační závislosti spočívá na předpokladu, že do určité míry lze na základě postojů jedince předvídat i jeho jednání. Toto naopak zpochybňují teorie korelační nezávislosti, které tvrdí, že vztah mezi postoji a chováním jedince je natolik zanedbatelný, že není prakticky možné vysledovat jakoukoli korelaci, zvláště když na naše chování má vliv nepřeberné množství faktorů, které mohou v danou chvíli naše jednání ovlivnit. Michal Urban se proti těmto teoriím ohrazuje tím, že předvolební odhady či marketingové výzkumy chování konzumentů naopak vykazují poměrně velkou přesnost, a tím dokazují, že korelace alespoň v některých případech možná je, byť takové odhady a výzkumy mohou být zatíženy značnou chybovostí.³¹

3.5 Právní gramotnost

Ačkoliv je gramotnost zmiňována především v souvislosti se schopností umět číst a psát, pojem právní gramotnost neznamena jen schopnost umět číst a psát právní texty. Důležitou, ne-li nejvýznamnější, částí definice je schopnost porozumění obsahu čteného. Být gramotný tedy není být schopný přečíst si novinový článek, ale především mu porozumět, referovat, o čem tento text je a pochopit jej.

³⁰ PRUSÁK, Jozef. *Právo v spoločnosti (regulačné pôsobenie práva a právna výchova v socialistickej spoločnosti)*. Bratislava: Obzor, 1980. s. 144-145.

³¹ SKLÁDALOVÁ, Pavla. *Právní vědomí jako znalost práva a mínění o právu* [online]. Bmo, 2017. s. 15-16, [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ccyq/>>.

Z výzkumu prováděném John Howard Society of Canada vyplývají následující závěry týkající se kriminální činnosti a úrovně (obecné, nikoliv právní) gramotnosti:

- pachatelé trestných činů mají obecně nižší úroveň gramotnosti, než zbytek populace;
- jistá úroveň gramotnosti je nezbytná pro přístup ke spravedlnosti; ti, kteří mají nízkou úroveň gramotnosti, nemají rovný přístup k právu (nevědí např. o procesních možnostech, o sankcích, atd.), nedostatky gramotnosti představují obtíže také pro samotné soudy a soudní proces pak bývá méně efektivní (poučovací povinnost, odstraňování chyb v podáních, atd.);
- výuka vězňů snižuje pravděpodobnost jejich recidivy (jedná se o obecné tvrzení, v praxi jistě záleží na typu kriminality).

Právní gramotnost je tedy, velmi stručně řečeno, schopnost použití práva v běžném každodenním styku. Určitá úroveň právní gramotnosti představuje možnost zjednodušení každodenního života, ovšem není zárukou toho, že právo nebude porušováno.³²

3.5.1 Srozumitelnost právní terminologie z pohledu veřejnosti

Z mnohých spisů a záznamů je patrné, že se od člověka vyžaduje nadprůměrná znalost právní terminologie. Díky této znalosti je možné provádět různé daňové úniky a podvody, tedy tahy, které jsou často v rozporu s lidskou morálkou, ovšem ne s právem.

Dalším, neméně významným problémem v orientaci právní terminologie je také nesnadná srozumitelnost. Právní řád klade důraz na exaktnost, díky čemuž se navyšuje počet nových, laické veřejnosti neznámých, termínů.

V současné době se objevuje snaha o zjednodušení právních termínů pomocí jejich nahrazení. Jedná se o výrazy archaické, popřípadě zažité. Existují také slova, která jsou v povědomí české populace tak zažitá, že se používají i nadále. Je tedy předpoklad, že každý jedinec, žijící na území České republiky, se alespoň ve významu těchto slov orientuje. Dalším a neméně významným důvodem je i přesnější vymezení významů, které dané slovo nese. Jako příklad je možno uvést termíny jako orgán, prekluze, inkluze, popř. legitimní a legální.

³² KRUPOVÁ, Tereza. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2015, č. 4. s. 368, [cit. 2020-01-26]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5275/4361>

Dále zde stojí skutečnost, že nový Občanský zákoník zahrnuje bezmála 3081 paragrafů. Ze sociologického pohledu není možno se seznámit se všemi zákony a osvojit si jejich podstatu. Potom se z právní terminologie stává doslova spleť bludiště, kde je poměrně nesnadné se zorientovat.³³

3.6 Média jako informační prostředek o právním vědomí

Důležité je zmínit vliv médií na formování právního vědomí jedinců, bylo by pošetilé tento důležitý faktor vynechat. Ovšem podíl médií na formování názorů a postojů příjemců informací byl zpočátku u odborné veřejnosti sporný a velmi diskutovaný. Díky tomuto postoji byl vytvořen model tzv. dvoustupňové komunikace, kdy samotný obsah sdělení jde přes média k názorovým vůdcům a teprve od nich k širší veřejnosti. Veřejnost má tedy informace zprostředkované médii zprostředkované ještě jednou, a to přes názorové vůdce. I přesto, že veřejnost má často informace převzaté z médií, názory a postoje však přebírá až od názorových vůdců. Z toho tedy plyne, že samotná veřejnost a její názory a postoje většinou nejsou ovlivněny médii. Pokud jsou tedy samotná média seriózní.³⁴

Markéta Štěchová ve svém výzkumu, kde zkoumala samotné názory na objektivitu mediálních informací, došla k závěru, že většina lidí získává informace o kriminalitě z médií. Média a kvalita jejich informací hraje tedy klíčovou roli v informovanosti veřejnosti v této oblasti. V tomto výzkumu většina lidí (44,3%) uvedla, že si myslí, že média vyhledávají jen senzace, 37,4% lidí potom uvedlo, že média přinášejí objektivní informace, 11,1% lidí uvedlo, že média vyvolávají jen obavy a strach mezi občany a zbytek (7,2%) potom uvedl, že toto nemůže posoudit.

V tomto výzkumu se také projeví statistické závislosti mezi vzděláním a názory na média. Středoškoláci a hlavně vysokoškoláci si častěji myslí, že média přinášejí objektivní informace. Respondenti se základním vzděláním častěji neumějí tuto problematiku posoudit a rovněž zastávají častěji názor, že média vyvolávají strach a obavy mezi občany a společně se středoškoláky si častěji myslí, že média vyhledávají jen senzace. Z těchto údajů se dá vyčíst pouze ta skutečnost, že vzdělanější respondenti (SŠ a VŠ) mají více zkušeností s tzv. seriózním tiskem a častěji si připadají kompetentní

³³ TROJKOVÁ, Veronika. \textit{Právní vědomí žáků vybraných středních škol v Opavě} [online]. Olomouc, 2018. s. 13 [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <<https://theses.cz/id/3o5r80/>>.

³⁴ VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Základy sociologie práva*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. s. 246

k posouzení médií. Respondenti s nižším vzděláním mají pravděpodobně větší zkušenost s těmi médii, která vyhledávají převážně senzace.³⁵

3.7 Vztah mezi znalostí práva a právního chování

Vilhelm Aubert nenalezl signifikantní vztah mezi znalostí práva a faktickým právním chováním, který analyzoval výzkumem v souvislosti s, jeden rok účinným, zákonem o pracovních poměrech služebných. Při opakované studii po 6 letech však již Aubert statisticky významný vztah mezi znalostí práva a právním chováním hospodyň ve vztahu ke služebným nalezl. Aubert nicméně varuje před tím, abychom vztah mezi znalostí práva a následným právem odpovídajícím chování chápali jako vztah kauzální. Obecná zkušenost i výsledky empirických studií zde navozují závěr, že znalost práva není ani nutnou, ani dostatečnou podmínkou pro dodržování práva. Často se totiž dopouštějí porušování práva nebo obcházení, resp. ignorování, právě právní subjekty s dobrou znalostí práva (i profesionální právníci, recidivisté, kverulanti apod.). Na druhé straně se v protikladu nemusí nutně dopustit porušení práva lidé právem v podstatě nedotčení, tedy adresáti práva, kteří se s právem v zásadě nikdy nepotkali a nezajímají se o ně. Z hlediska působení práva ve společnosti však je třeba konstatovat, že právní normy, které nejsou známé, jsou vlastně neefektivní, neboť úvahy o efektivnosti práva jsou postaveny na předpokladu znalosti platného práva jeho adresáty.³⁶

4 Právní vědomí z historického hlediska

4.1 Živé právo

Z historického hlediska je živé právo jakýmsi předchůdcem právního vědomí. S tímto pojmem pracoval německý profesor Eugen Ehrlich, jenž bývá v odborné literatuře považován za faktického zakladatele sociologie práva. Podle Ehrliche byl v minulosti sociální život regulován především nepsanými a spontánně dodržovanými sociálními normami. To samé platí údajně také v moderní společnosti, a to i přes velký nárůst právní materie a normotvorných textů zákonné povahy. Ehrlich v této souvislosti rozlišoval dva základní druhy práva:

- zákonné právo, které zachycuje právo v jeho formální a textové podobě,

³⁵ ŠTĚCHOVÁ, PhDr. Markéta. *Veřejné mínění občanů ve vztahu k trestní politice a kriminalitě*. POLICISTA [online]. 2008. s. 4, [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/2008-12-priloha-mala-pdf.aspx>.

³⁶ VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 257.

- živé právo, které je složeno z těch pravidel chování, která společnost fakticky a spontánně uznává a dodržuje.

Živé právo je tedy takovým právem, které na podkladě norem zákonného práva vykonávají právníci a které dále společnost jako právo uznává. Na druhé straně zákonné právo je dle Ehrlicha pouze technikou a manuálem pro právníckou praxi.

Živé právo, tak jak jej Ehrlich popisuje, se do jisté míry ztotožňuje právě s pojmem právní vědomí, tak jak jej známe dnes. Už v roce 1913 formuloval Ehrlich myšlenku, že právo stanovené zákony a právo živé (právní vědomí společnosti) se může svým obsahem diametrálně lišit, neboť společnost si ze široké právní materie zákonného práva selektuje pouze určitou část pravidel chování, které je ochotna dodržovat. Ehrlich proto zdůrazňoval nutnost studia právního vědomí a popíral přístup klasické právní nauky o naprostém souladu mezi právní normou a stejnorodým navazujícím právním jednáním jednotlivců.³⁷

4.2 Právní cítění společnosti

Právní cítění společnosti je pojem, který zavedl do sociologie práva významný polský právník a sociolog Adam Podgórecki. Stejně jako u živého práva se pak jedná o pojem, který je historickým předchůdcem pojmu právního vědomí. Předmětem jeho zájmu byl právě určitý nesoulad mezi tím, co ve společnosti platí, protože tak stanovila k tomu oprávněná moc, a mezi právem živým, intuitivním, právním cítěním či právním vědomím. Podgórecki upozorňoval na četné případy, kdy se pozitivní právo rozchází s právním cítěním společnosti.

Pokud zákonodárce vydá a následně prosazuje zákon, který je v rozporu s právním cítěním společnosti, musí počítat s tím, že narazí na odpor. S čím větším odporem se setká, tím náročnější pak bude takový zákon prosadit. Zákonodárce sice může prosazovat zákon pomocí zvýšeného nátlaku, čímž ale rapidně stoupnou “náklady“. Náklady v tomto případě představují veškeré problémy, ke kterým dojde v rámci přijímání zákona, který je v rozporu s právním cítěním společnosti (např. soudní procesy, chyby byrokratického aparátu apod.).

Naopak zákon, který je s právním cítěním společnosti v souladu, působí jaksi samovolně a takové působení není třeba sledovat a kontrolovat. Dalo by se říci, že

³⁷ OLIVA, Jakub. *Právní vědomí*. [Online]. Olomouc, 2014. s. 10. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rm4uzi/DP - Prvn vdom - Jakub Oliva.pdf>.

působení takového zákona je „levné“. Pokud zákonodárce prosazuje nové hodnoty ve společnosti, která lpí na starých hodnotách, musí se nutně setkat s potížemi, které plynou z boje mezi nově ustanoveným pozitivním právem a starým právním cítěním společnosti. Je poté úkolem sociologie práva, aby poskytla zákonodárci jasný obraz o tom, do jaké míry bude zákon, který má být přijat, respektován a jakou najde oporu v právním cítění společnosti.

Právo má v každé společnosti zobecňující a univerzalistickou tendenci a nepřipouští existenci právních mezer, tj. otázek právem neregulovaných. Takovou povahu má nejen právo pozitivní, ale také právní cítění společnosti. Dá se tedy říci, že společnost požaduje jednotnost právního systému a jednotnost právního cítění. Platné právo, které se neshoduje s právním cítěním společnosti, nejenže není účinné, ale v některých případech vede až k degeneraci nebo i zániku tohoto cítění.³⁸

4.3 Socialistické právní vědomí

Právní vědomí s přívlastkem „socialistické“ se objevuje v tuzemských pracích z doby nedávné, o čemž svědčí např. dobové kvalifikační práce Jany Slunéčkové Právní vědomí: vybrané problémy nebo Viktora Jansy: Vybrané problémy teorie právního vědomí z 80. let 20. stol. Vyznačují se poměrně rozsáhlým teoretickým pojmovým aparátem, vymezujícím různé podpojmy právního vědomí, jeho strukturu a souvislosti se společenským vědomím apod., navázaným na základy marxismu-leninismu a představujícím východisko pro následující dílčí výzkumy právního vědomí. Ze složek znalostní a hodnotící je mírně zdůrazňována ta druhá, mohli bychom také mluvit o „smýšlení o (socialistickém) právu“.³⁹

4.4 Revoluční právní vědomí

Můžeme shrnout, že revoluční právní vědomí a obdobné koncepty byly používány jako přechodný „pramen práva“ namísto platných předrevolučních zákonů, fakticky ale jako zástěrka pro revoluční libovůli. Jeden z tehdejších dekretů stanovuje: „Místní soudy rozhodují jménem Ruské republiky a v rozsudcích a rozhodnutích se řídí zákony svržených vlád jen potud, pokud nejsou zrušeny revolucí a neodporují revolučnímu svědomí a revolučnímu právnímu vědomí.“ Zdeněk Koudelka v této souvislosti označuje revoluční právní vědomí za „fakticky materiální ohnisko práva

³⁸ OLIVA, Jakub. *Právní vědomí*. [Online]. Olomouc, 2014. s. 10-11. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: https://theses.cz/id/rm4uzi/DP - Prvni_vdomi - Jakub_Oliva.pdf.

³⁹ BERAN, Filip. *Právní vědomí*. [Online]. Praha, 2019. s. 19. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/111077>.

komunistického státu“, přičemž zmiňuje Leninův dopis lidovému komisaři spravedlnosti Kurskému: „Soud nesmí vyloučit teror..., ...jedině revoluční právní vědomí a revoluční svědomí určí, za jakých podmínek ho bude použito.“

Pojem revolučního právního vědomí tak přestává být jen popisem odrazu práva v myslích adresátů, ale stává se přímo zdrojem a principem práva samotného. Takové „právo“ je ale těžko dlouhodobě udržitelné – význam revolučního právního vědomí tak nakonec postupně upadal, jak se rozvíjelo „standardní“ sovětské zákonodárství.⁴⁰

4.5 Lidové právní vědomí

Anglický termín popular legal consciousness představují Večeřa a Urbanová takto: „Jde o právní vědomí, které v sobě obsahuje přetvořené právní ideje způsobem, který je podstatně odlišný od platného práva a jeho profesionální právní interpretace.“ Vycházejí přitom z amerických výzkumů, podle nichž „se lidové právní vědomí často odvolává na pojmy z oblasti ideologie k vyjádření ideálů, které ospravedlňují jednání, zvláště v případech, kdy jednání zahrnuje použití síly“.

Odvolávání se na lidové právní vědomí se však zřejmě hodilo i nacistické právní „vědě“ a praxi jako jeden ze zdrojů práva. Tak např. v komentáři k § 2 trestního zákoníku (Reichsstrafgesetzbuch) novelizovanému roku 1935 je Rechtsbewußtsein des Volkes rozebíráno jako jeho klíčový ideový zdroj (Grundgedanke). Tato snaha podepřít právní libovůli neurčitým zdrojem „právního vědomí“ tak nebyla vlastní jen komunistické diktatuře. S tím též souvisí obdobné používání výrazů revoluční, resp. lidové (právní) svědomí (revoljucionnaja sovest, resp. völkische Rechstsgewißen) v obou totalitních režimech pro zdůraznění afektivní povahy takového „spravedlivého lidového přesvědčení“.⁴¹

4.6 Ohled do historie výzkumu právního vědomí

Termínem vědomí práva ve společnosti se zabýval již počátkem 20. století rakouský profesor, právník a zakladatel právní sociologie Eugen Ehrlich. Ten poukazoval na význam tohoto, mnohdy opomíjeného fenoménu. První informace se objevují roku 1913, kdy vznikl spis „*Grundlegung der Sociologie den Rechts*“, v překladu Základy sociologie práva, která směřuje k vytvoření koncepce sociologie.

⁴⁰ BERAN, Filip. *Právní vědomí*. [Online]. Praha, 2019. s. 22. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/111077>.

⁴¹ BERAN, Filip. *Právní vědomí*. [Online]. Praha, 2019. s. 22-23. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/111077>.

Sám Ehrlich se zabýval myšlenkou, že v právním pozadí stojí jakýsi faktor ovlivňující vývoj této oblasti. Pojem pojal jako těžiště veškerého rozvoje, co se vědomí, v tomto resortu, týče. V hlavní myšlence je ukotveno stanovisko, že právo není jen pouhou sbírkou zákonů, ale je utvářeno společností, která mu dává jistý, často odlišný, úhel porozumění. Z tohoto důvodu se jedná o pojem velice rozsáhlý, kdy je na místě označení pro multidisciplinaritu.

Krom Ehrlicha se právem živým zabýval i právní sociolog holandské národnosti Marc Hertogh. Hertogh vnímal značné rozdíly mezi právem evropským a americkým, kdy poukazoval na základní otázky společnosti. Byly to otázky běžně užívané, avšak vyjádřeny bez hlubší a smysluplnější myšlenky. Hertogh se ptal na to, jak lidé právo chápou, co za něj vůbec považují, jaké jsou jejich představy o právu, o jeho funkčnosti a účinnosti.

Dalším vědcem, který se zasloužil o zdůraznění důležitosti právního vědomí, byl Adam Podgórecki, polský právník a sociolog, autor knihy *Sociologie práva*. Podgórecki zavedl pojem právní citění, což byl jakýsi předtermín právního vědomí. Ve svém sborníku *Knowledge and Opinion about Law* podává souhrnné informace o výzkumech, které se konaly v 60. a 70. letech minulého století. V tomtéž období dochází k značnému rozvoji sociologických empirických výzkumů a pojetí právního vědomí dostává jasnější a jednoznačnější podobu.⁴²

⁴² TROJKOVÁ, Veronika. \textit{Právní vědomí žáků vybraných středních škol v Opavě} [online]. Olomouc, 2018. s. 16-18. [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/3o5r80/Bakalsk_prce_VERONIKA_TROJKOV.pdf>.

Výzkumná část

Výzkumná část je vytvořena na základě dotazníkového šetření na internetovém portálu VyplnTo.cz⁴³. Dotazníkové šetření bylo šířeno přes internet téměř do všech krajů České republiky. Po ukončení dotazování jsem všechny výsledky pečlivě zaznamenala a vyvodila závěry, které jsem uspořádala do přehledných tabulek. Samotné dotazníky byly anonymní, ovšem při jejich rozesílání adresátům jsem využila svých známých a díky tomu bylo možné získat odpovědi opravdu téměř z celé České republiky. Kraje, o kterých je mi známo, že zde adresáti dotazník vyplnili, jsou:

- Ústecký kraj,
- Liberecký kraj,
- Plzeňský kraj,
- Praha,
- Středočeský kraj,
- Jihočeský kraj,
- Pardubický kraj,
- kraj Vysočina a
- Jihomoravský kraj

4.7 Cíl dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit informovanost české společnosti o právním vědomí. Dalším cílem bylo zjistit, jaký vliv má právní vědomí na latenci kriminality. Výzkumné šetření bylo provedeno formou anonymního dotazníku. Dotazník se skládal celkem z dvaadvaceti otázek, u kterých mohli respondenti zvolit vždy jednu správnou odpověď z výběru možností odpovědí na danou otázku. Dotazník se spíše podobal jakémusi testu, kdy otázky byly zaměřeny na vybrané druhy kriminality a u každé otázky byla vždy jedna správná odpověď. Respondenti měli tedy za úkol co nejpřesněji zodpovědět dané otázky.

4.8 Způsob získávání dat

Dotazník byl určen pro všechny občany České republiky, kdy pro vyplnění dotazníkového šetření nebyl zásadní věk, práce ani dosažené vzdělání dotazovaného

⁴³ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnTo.cz>.

respondenta. Na dotazník nebyl vymezen ani čas, po který respondenti dotazník musejí zodpovědět. V průměru potom vyplnění dotazníku respondentům trvalo 6,5 minut. Jak bylo již uvedeno, dotazníky byly šířeny elektronicky pomocí internetové sítě. Dotazníkové šetření vyplnilo celkem 331 respondentů převážně z Jihočeského, Středočeského a Plzeňského kraje, Prahy a Vysočiny.

4.9 Demografické složení dotazníku

Demografické složení dotazníku je takové, že z 331 odpovídajících osob byla majoritní věková skupina od 25 do 50 let věku, jejíž podíl se vyšplhal téměř na 44,5% ze všech dotazovaných respondentů. Následovala věková skupina mezi 18 a 25 roky věku, která měla podíl necelých 42% respondentů, dále byla skupina spadající do věkové kategorie nad 50 let věku, kdy její podíl činil necelých 6,5% respondentů, dále se zařadila skupina od 15 do 18 let věku, kdy podíl dotazovaných činil něco málo přes 6% a jako poslední věková kategorie se zařadili respondenti ve věku do 15 let, kdy jejich podíl činí pouze málo přes 1% z dotazovaných. Poměr vyplněných dotazníků k nevyplněným byl 66% k 34%. Dle mého názoru byl tento rozdíl mezi vyplněnými a nevyplněnými dotazníky nejspíše způsoben skladbou a obsahem otázek v dotazníku. Dotazník byl koncipován spíše jako test a při jeho vyplňování bylo nutné se na něj více soustředit. Respondenti díky tomu mohli získat pocit, že je na ně vyvíjen tlak a očekává se od nich pouze správná odpověď. Pod tímto tlakem, který nebyl mým úmyslem, mohli dotazovaní mít pocit, že dělají důležitý test, a mohl se u nich projevit strach, že neuspějí. Toto nejsou jen domněnky, ale podložené skutečnosti. Po odeslání dotazníku se na mne lidé často obraceli a chtěli vědět, zda uspěli, znát správné odpovědi a také měli tendence se omlouvat, pokud odpověděli nesprávně.

Tabulka č. 1 – otázka č. 21. váš věk⁴⁴

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
25 – 50 let	147	44,41 %
18 – 25 let	139	41,99 %
nad 50 let	21	6,34 %
15 – 18 let	20	6,04 %
do 15 let	4	1,21 %

⁴⁴ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

Dále se do dotazníkového šetření zapojilo nejvíce osob, které měly nejvýše dosažené vzdělání středoškolské s maturitou, jež bylo celkem něco málo nad 47%, druhou nejpočetnější skupinou respondentů byli lidé s vysokoškolským vzděláním, kteří přesáhli hranici 32%. Za nimi následovala skupina se středoškolským vzděláním, kde bylo dosaženo téměř 11% respondentů a nakonec byla skupina s respondenty se základním vzděláním, kteří o kousek přesáhli hranici 9,5%.

Tabulka č. 2 – otázka č. 22. vaše nejvýše dosažené vzdělání:⁴⁵

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
střední s maturitou	156	47,13 %
vysokoškolské	107	32,33 %
střední	36	10,88 %
základní	32	9,67 %

První otázka, kterou respondenti zodpovídali, se týkala trestní odpovědnosti v České republice. Respondenti zde měli na výběr ze třech možných odpovědí, kdy první možností bylo, že je trestní odpovědnost od 14 let, druhou možností od 15 let a třetí potom od 18 let. Správná odpověď byla možnost druhá, tedy že trestní odpovědnost je v České republice od 15 let. Největší počet respondentů, něco málo přes 66%, vybral správnou odpověď. Další nejčastější odpověď byla třetí možnost, tedy od 18 let, odpovědi respondentů zde činily 30,5%. Nejméně volená odpověď byla druhá, kdy počet respondentů je něco přes 3%.

Tabulka č. 3 – otázka č. 1. Trestní odpovědnost v České republice je od:⁴⁶

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
15 let	219	66,16 %
18 let	101	30,51 %
14 let	11	3,32 %

⁴⁵ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁴⁶ tamtéž

V druhé otázce pak měli respondenti odpovídat, zdali je trestná i samotná příprava trestného činu. První možnost byla ano, ovšem pouze u zvlášť závažného zločinu, druhou odpovědí bylo ano, u všech trestných činů (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin) a třetí možností bylo ne, u žádných trestných činů. V této otázce nejvíce respondenti odpovídali druhou možností, kdy se na této odpovědi shodlo 71% respondentů, na druhém místě potom respondenti volili druhou možnost, na odpovědi se shodlo přes 24,5% respondentů a nakonec něco málo přes 4% respondentů se shodlo na poslední možnosti. U této otázky byla správně první odpověď ve znění ano, ovšem pouze u zvlášť závažného zločinu.

Tabulka č. 4 – otázka č. 2. Je trestná i samotná příprava trestného činu?⁴⁷

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano, u všech trestných činů (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin)	235	71 %
ano, ovšem pouze u zvlášť závažného zločinu	82	24,77 %
ne, u žádných trestných činů	14	4,23 %

⁴⁷ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

Třetí otázka zněla: „Jaká musí být minimálně způsobena škoda, v případě krádeže, aby se jednalo o trestný čin?“ První možnost zde byla 1.000 Kč, druhá možnost 5.000 Kč a třetí možností bylo 10.000 Kč. Většina respondentů zde zvolila druhou možnost jako správnou, a to v poměru necelých 86,5%, druhá skupina respondentů o velikosti přes 9% vybrala třetí možnost jako správnou a nejméně respondentů, tedy 4,5% ,vybralo odpověď první. V tomto případě byla správně druhá možnost, tedy že musí být způsobena škoda minimálně 5.000 Kč, v případě krádeže, aby se jednalo o trestný čin, což jako správnou odpověď vybrala většina respondentů.

Tabulka č. 5 – otázka č. 3. Jaká musí být minimálně způsobena škoda, v případě krádeže, aby se jednalo o trestný čin?⁴⁸

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
5.000 Kč	286	86,4 %
10.000 Kč	30	9,06 %
1.000 Kč	15	4,53 %

Ve čtvrté otázce pak měli respondenti rozhodnout, zda se jedná o trestný čin, pokud dojde ke vloupání do prodejny potravin a škoda činí pouze 100,- Kč. U této otázky se většina respondentů přiklonila k odpovědi ano, kdy procentuálně skupina takto odpovídajících činila o něco více než 66%. Ostatní, tedy zbylých necelých 34% potom odpovídala záporně. V tomto případě byla správná odpověď ano, tedy že se jedná o trestný čin, pokud dojde ke vloupání a škoda činí pouze 100,- Kč, protože při vloupání, tedy překonání jisticí překážky, nezáleží na výši škody.

Tabulka č. 6 – otázka č. 4. Pokud dojde k vloupání, např. do prodejny potravin, jedná se o trestný čin, pokud škoda činí pouze 100 Kč?⁴⁹

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	219	66,16 %
ne	112	33,84 %

⁴⁸ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁴⁹ tamtéž

Pátá otázka byla ve znění: „Budete potřebovat dopravit nemocné dítě na pohotovost, přičemž se nacházíte v lokalitě, kde není signál. Váš automobil je nepojízdný a jako jediná možnost se nabízí půjčit si automobil vašeho souseda, který o této půjčce neví, vy se však domníváte, že by vám za těchto okolností dal souhlas automobil si vypůjčit. Bude se v tomto případě jednat o trestný čin Neoprávněné užívání cizí věci?“ V této otázce se většina respondentů, v poměru něco málo přes 63%, shodla na tom, že se v tomto případě bude jednat o trestný čin. Správnou odpovědí zde však bylo, že se o trestný čin jednat nebude.

Tabulka č. 7 – otázka č. 5. Budete potřebovat dopravit nemocné dítě na pohotovost, přičemž se nacházíte v lokalitě, kde není signál, váš automobil je nepojízdný a jako jediná možnost se nabízí půjčit si automobil vašeho souseda, který o této půjčce neví, vy se však domníváte, že by vám za těchto okolností dal souhlas automobil si vypůjčit. Bude se v tomto případě jednat o trestný čin Neoprávněné užívání cizí věci?⁵⁰

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	209	63,14 %
ne	122	36,86 %

U šesté otázky se měli respondenti rozhodnout, pokud postříkají například fasádu domu sprejem, zda rozhoduje výše škody o tom, jestli se bude jednat o trestný čin. Většina respondentů zde uvedla, že výše škody rozhoduje o tom, zda se bude jednat o trestný čin. Na této odpovědi se shodlo necelých 57,5% respondentů. Správná odpověď byla, že v takovémto případě výše škody nerozhoduje a vždy půjde o trestný čin.

Tabulka č. 8 – otázka č. 6. Pokud postříkáte sprejem například fasádu domu, rozhoduje výše škody v tom, zda se bude jednat o trestný čin?⁵¹

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	190	57,4 %
ne	141	42,6 %

⁵⁰ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁵¹ tamtéž

V sedmé otázce měli respondenti rozhodnout, pokud drží drogu Marihuanu pro svého kamaráda, kterému ji chtějí dát, zda je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin. U této otázky se 59,5% respondentů ztotožnila s odpovědí, že množství Marihuany v tomto případě nehraje roli a jedná se o trestný čin. To je také správná odpověď, protože pokud někdo drží drogu pro jiného, tak na množství nezáleží, vždy jde o trestný čin.

Tabulka č. 9 – otázka č. 7. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svého kamaráda, kterému ji chcete dát, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?⁵²

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ne	197	59,52 %
ano	134	40,48 %

Osmá otázka byla koncipována téměř stejně jako otázka sedmá, ovšem s tím rozdílem, zda rozhoduje její množství, aby se jednalo o trestný čin, pokud drogu Marihuanu držíme pro sebe. U této otázky se většina respondentů s poměrem téměř 81% shodla na tom, že je rozhodující její množství, a to je také správná odpověď.

Tabulka č. 10 – otázka č. 8. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svoji potřebu, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?⁵³

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	268	80,97 %
ne	63	19,03 %

⁵² Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁵³ tamtéž

Devátá otázka se týkala konopí. Tedy kdy je povoleno jeho pěstování. První možnost byla, že je povoleno jeho pěstování, pokud je pěstováno méně jak 5 rostlin. Druhou možností bylo, že je povoleno, pokud je konopí pěstováno pro léčebné účely na základě licence. Třetí možnost potom byla, pokud obsah látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů nepřesahuje 0,3. U této otázky se nejvíce, tedy téměř 47,5%, respondentů shodlo, že druhá možnost je správně, tedy pokud je konopí pěstováno na základě licence. Druhou nejčastější odpovědí, procentuálně téměř 34,5% respondentů, byla možnost první, tedy že je pěstováno méně jak 5 rostlin konopí. V 18% se potom respondenti shodli na poslední z možností, tedy že obsah látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů nepřesahuje 0,3. Většina respondentů se v tomto případě shodla na správné odpovědi, tedy pouze na základě licence.

Tabulka č. 11 – otázka č. 9. Pěstování konopí je dovoleno, pokud:⁵⁴

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
je pěstováno pro léčebné použití na základě licence	157	47,43 %
je pěstováno méně jak 5 rostlin	114	34,44 %
obsah látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů nepřesahuje 0,3	60	18,13 %

Desátá otázka byla, zda je sebevražda trestným činem. Respondenti zde vybírali ze dvou možných odpovědí ano a ne. Většina z nich se potom, v 84,5%, shodla na tom, že sebevražda není trestným činem. Také u této otázky se většina respondentů shodla na správné odpovědi.

Tabulka č. 12 – otázka č. 10. Je sebevražda trestným činem?⁵⁵

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ne	280	84,59 %
ano	51	15,41 %

⁵⁴ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁵⁵ tamtéž

V jedenácté otázce se měli respondenti rozhodnout, zda je sebepoškozování na zdraví trestným činem. Většina respondentů, téměř 88%, se rozhodla pro odpověď, že sebepoškozování na zdraví není trestným činem. Opět většina respondentů zvolila správnou odpověď.

Tabulka č. 13 – otázka č. 11. Je sebepoškozování na zdraví trestným činem?⁵⁶

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ne	291	87,92 %
ano	40	12,08 %

Dvanáctá otázka byla koncipována jako příklad. Pokud je někomu ublíženo úmyslně na zdraví, kdy se bude jednat o trestný čin? První možností je, pokud člověk bude uznán práce neschopným minimálně tři dny. Druhou možností je, pokud člověk bude uznán práce neschopným minimálně sedm dní a třetí možností je, pokud bude člověk uznán práce neschopným minimálně 14 dní. U této otázky se většina respondentů, procentuálně 43,5%, shodla na první odpovědi, tedy 3 dny. Druhou nejčastější odpovědí byla druhá, správná, možnost 7 dní, kdy byla shoda něco málo přes 40%. Nejméně častou odpovědí byla možnost poslední, tedy 14 dní práce neschopný, kdy se na této odpovědi shodlo téměř 16,5% všech dotazovaných respondentů.

Tabulka č. 14 – otázka č. 12. Pokud je vám úmyslně ublíženo na zdraví, kdy se bude jednat o trestný čin? Pokud budete uznán práce neschopným minimálně.⁵⁷

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
3 dny	144	43,5 %
7 dní	133	40,18 %
14 dní	54	16,31 %

⁵⁶ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁵⁷ tamtéž

Ve třinácté otázce se respondenti měli rozhodnout, zda se jedná o trestný čin, pokud někdo nechá psa v autě na parkovišti a ten zahyne z důvodu přehřátí. Většina respondentů zde rozhodla, že se v tomto případě jedná o trestný čin, což je zároveň správná odpověď.

Tabulka č. 15 – otázka č. 13. Pokud někdo nechá psa v autě na parkovišti a ten zahyne, z důvodu přehřátí, půjde o trestný čin?⁵⁸

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	276	83,38 %
ne	55	16,62 %

Otázka čtrnáctá byla ve znění: „Pokud se účastníte pornografického představení, ve kterém účinkují děti, nebudete však pořizovat žádný záznam a děti do tohoto aktu nutit, bude se jednat o trestný čin?“ Správnou odpovědí na tuto otázku bylo ano, půjde o trestný čin. Pro tuto, správnou, odpověď se rozhodla většina respondentů ve výši 90%.

Tabulka č. 16 – otázka č. 14. Pokud se účastníte pornografického představení, ve kterém účinkují děti, nebudete však pořizovat žádný záznam a děti do tohoto aktu nutit, bude se jednat o trestný čin?⁵⁹

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	298	90,03 %
ne	33	9,97 %

⁵⁸ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁵⁹ *tamtéž*

U patnácté otázky se respondenti rozhodovali, zdali se jedná o trestný čin, pokud najdete ztracenou věc, která má hodnotu minimálně 5.000,- Kč a tuto věc neodevzdáte na příslušný orgán a necháte si ji pro vlastní potřebu. Většina respondentů odpověděla, že se v takovém případě bude jednat o trestný čin. Také u této otázky se většina, 85,5%, respondentů rozhodla pro správnou odpověď.

Tabulka č. 17 – otázka č. 15. Pokud najdete ztracenou věc, která má hodnotu minimálně 5.000,- Kč a tuto věc neodevzdáte na příslušný orgán a necháte si ji pro vlastní potřebu, dopustíte se trestného činu?⁶⁰

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	283	85,5 %
ne	48	14,5 %

Šestnáctá otázka byla zaměřena spíše na studenty. V této otázce měli respondenti vybrat ze třech možností. Jak vysoký postih hrozí, pokud bude šířena poplašná zpráva, např. že se v budově školy nachází puma. První možností bylo, že hrozí postih až 1 rok odnětí svobody. Tuto možnost si vybralo téměř 33% všech dotazovaných respondentů. Druhou možností bylo, že hrozí postih až 2 roky odnětí svobody. S touto odpovědí se ztotožnilo 51% respondentů. Tato odpověď byla správná a zároveň se na ní shodl největší počet respondentů. Třetí možností potom bylo, že hrozí postih až 5 let odnětí svobody. S touto odpovědí se ztotožnilo 16% všech respondentů.

Tabulka č. 18 – otázka č. 16. Pokud budete šířit poplašnou zprávu, např. že se v budově školy nachází puma, která však bude nepravdivá, hrozí vám postih odnětí svobody až.⁶¹

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
2 roky	169	51,06 %
1 rok	109	32,93 %
5 let	53	16,01 %

⁶⁰ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁶¹ tamtéž

V sedmnácté otázce byli respondenti tázáni, zda se jedná o trestný čin, pokud se bude o někom šířit nepravdivý údaj pomocí veřejně přístupných médií, např. sociálních sítí. Správnou odpovědí na tuto otázku je ano a tuto možnost také zvolila většina respondentů, procentuálně tedy téměř 70% všech dotazovaných.

Tabulka č. 19 – otázka č. 17. Pokud budete o jiném šířit nepravdivý údaj pomocí veřejně přístupných médií, např. sociální sítí, bude se jednat o trestný čin?⁶²

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	231	69,79 %
ne	100	30,21 %

Osmnáctá otázka byla ve znění: „Pokud vás někdo uvede do stavu nepřičetnosti, např. bez vašeho vědomí vám podá návykovou látku a vy v tomto stavu způsobíte škodu na majetku, např. rozbijete zpětné zrcátko u automobilu, bude se jednat o trestný čin?“ Správnou odpovědí na tuto otázku byla druhá možnost, tedy ne, nebude se jednat o trestný čin, protože osoba jednala v nepřičetnosti, tedy nebyla trestně odpovědná. Tuto možnost zároveň zvolila většina respondentů, v poměru necelých 50,5%.

Tabulka č. 20 – otázka č. 18. Pokud vás někdo uvede do stavu nepřičetnosti, např. bez vašeho vědomí vám podá návykovou látku a vy v tomto stavu způsobíte škodu na majetku, např. rozbijete zpětné zrcátko u automobilu, bude se jednat o trestný čin?⁶³

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ne	167	50,45 %
ano	164	49,55 %

⁶² Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁶³ tamtéž

Devatenáctá otázka se opět sestávala z odpovědí ano nebo ne. Otázka zněla: „Pokud vám někdo, bez vašeho vědomí, vrátí při nákupu padělané peníze, u kterých vy později zjistíte, že jsou padělané, a abyste se jich zbavili, tak s nimi budete platit v obchodě, dopustíte se trestného činu?“ Také u této otázky většina, téměř 92%, respondentů odpověděla správnou možností, tedy že se bude jednat o trestný čin.

Tabulka č. 21 – otázka č. 19. Pokud vám někdo, bez vašeho vědomí, vrátí při nákupu padělané peníze, u kterých vy později zjistíte, že jsou padělané, a abyste se jich zbavili, tak s nimi budete platit v obchodě, dopustíte se trestného činu?⁶⁴

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
ano	304	91,84 %
ne	27	8,16 %

Poslední, dvacátá, otázka v dotazníku se tázala, jak dlouhá je promlčecí lhůta trestného činu vraždy. První možností bylo, že je vražda nepromlčitelná, tuto možnost zároveň zvolilo nejvíce, 49,5%, respondentů. Druhou možností bylo, že promlčecí lhůta u vraždy je 15 let, tuto možnost zvolilo nejméně, téměř 11%, respondentů. Poslední, zároveň správnou možností, bylo 20 let promlčecí lhůty u vraždy. Tuto možnost zvolilo 39,5% všech dotázaných respondentů.

Tabulka č. 22 – otázka č. 20. Jaká je promlčecí lhůta trestného činu vraždy (tj. po uplynutí této lhůty je případ „starý“ a případný pachatel nebude za tento čin trestně odpovědný)?⁶⁵

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

Odpověď	Počet	Celkem %
vražda je nepromlčitelná	164	49,55 %
20 let	131	39,58 %
15 let	36	10,88 %

⁶⁴ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

⁶⁵ tamtéž

Z dotazníkového šetření dále vyplývá, že skupina respondentů ve věku od 15 do 18 let měla nejvíce, tedy 15 správných odpovědí z celkových dvaceti, což je procentuálně 75% úspěšnosti. Počet respondentů zde však činí pouhých 20 osob, což se, dle mého názoru, díky takto nízkému počtu respondentů, nemůže považovat za směrodatná čísla. V těsném závěsu za touto skupinou je potom, s 70% úspěšností a 14 správnými odpověďmi, skupina respondentů ve věku od 25 do 50 let. Těchto respondentů je již celkem 147 osob a tato data již, dle mého názoru, můžeme považovat za data směrodatná. Další byla skupina o počtu 139 respondentů ve věku od 18 do 25 let, kdy počet správně zodpovězených otázek činil 13 a z toho tedy vyplývá 65% úspěšnost. Na předposledním místě se potom umístila skupinka 21 respondentů ve věku nad 50 let, kdy počet jejich správných odpovědí činil 12, což je 60% úspěšnost. Poslední je potom skupinka pouhých 4 respondentů ve věku do 15 let, ti mají zároveň nejmenší úspěšnost, tedy 55% a 11 správně zodpovězených odpovědí na otázky.

Z tohoto vyplývá, že pokud budeme vycházet ze všech věkových skupin, nejlépe jsou na tom respondenti ve věku od 15 do 18 let, což pro mne bylo překvapujícím zjištěním, neboť v teoretické části je zmiňováno, že právní vědomí se odvíjí od věku a vzdělání dotyčné osoby, kdy právní vědomí s těmito faktory roste. Díky těmto poznatkům mě zde napadá další nezodpovězená otázka. Kde tito lidé získávají znalosti a zda znalostmi opravdu disponují, nebo to bylo jen pouhé typování, které se jim ve většině případů povedlo.

Tabulka č. 23 – správné odpovědi podle věkové skupiny respondentů⁶⁶

Věková skupina	Počet respondentů	Počet správných odpovědí	Správné odpovědi v %
15 – 18 let	20	15	75 %
25 – 50 let	147	14	70 %
18 – 25 let	139	13	65 %
nad 50 let	21	12	60 %
do 15 let	4	11	55 %

⁶⁶ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

Dále jsem chtěla znát úspěšnost respondentů podle jejich nejvyššího dosaženého vzdělání a přiznávám, že tato data mě poněkud šokovala. Nejlépe na tom se znalostmi v tomto dotazníku byli respondenti, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání bylo základní. Opět jsem zde překvapena ze stejného důvodu jako u předešlého srovnání respondentů, tedy nejlépe jsou na tom lidé, kteří mají nejnižší vzdělání, což zcela popírá fakta zmíněná v teoretické části této práce. Ovšem počet těchto respondentů byl 32 osob, což tedy v porovnání s ostatními skupinami není mnoho a obávám se, že toto číslo nemůžu považovat za směrodatné. Úspěšnost měla tato skupina 80% se 16 správně zodpovězenými otázkami z celkových dvaceti. Další nejlépe hodnocenou skupinou byli potom respondenti s vysokoškolským vzděláním, jejichž počet činil 107 osob a měli 14 správných odpovědí a tedy úspěšnost 70%. Na dalším místě se umístili respondenti s nejvýše dosaženým vzděláním středním s maturitou, kdy jejich počet činil 156 osob. Tato skupina respondentů odpověděla správně na 13 otázek, což je 65% úspěšnosti. Na posledním místě potom skončila skupina respondentů se středním vzděláním, která má 55% úspěšnost a 11 správných odpovědí. Tato skupina respondentů jako jediná, což mne na první pohled zaujalo, měla špatně zodpovězenou první otázku, tedy od kolika let je trestní odpovědnost v České republice. Myslím si, že nejlepší dosažený výsledek by mohl být vyvrácen zvýšením počtu respondentů, protože, jak je z grafu patrné, ostatní skupiny jsou odstupňované přesně podle dosaženého vzdělání. Ovšem stále mne to vede k myšlence, zda by se i přesto lidé se základním vzděláním neumístili výše, než na posledním místě vědomostního žebříčku.

Tabulka č. 24 – správné odpovědi podle nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů⁶⁷

Nejvyšší dosažené vzdělání	Počet respondentů	Počet správných odpovědí	Správné odpovědi v %
základní	32	16	80 %
vysokoškolské	107	14	70 %
střední s maturitou	156	13	65 %
střední	36	11	55 %

⁶⁷ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

4.10 Zhodnocení cílů dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit informovanost české společnosti o právním vědomí. Tohoto cíle bylo dosaženo pomocí dvaceti otázek, které se zaměřovaly vždy na jednu určitou problematiku v trestním právu. Na některé otázky se odpovídalo pouze ano, nebo ne, jiné otázky měly tři možnosti, ze kterých respondenti vybírali správnou odpověď. Každá otázka měla vždy jen jednu správnou odpověď.

Po prozkoumání těchto dat jsem vytvořila přehledné tabulky, znázorňují všechny výsledky, kterých bylo šetřením dosaženo. Díky provedení tohoto průzkumu a jeho 331 respondentům je tedy možné konstatovat, že informovanost české společnosti, z pohledu právního vědomí, zaměřeného především na trestní zákon, je velice vysoká. Z dvaceti otázek zvolila většina respondentů správnou odpověď v celých patnácti z nich. V 75% respondenti zvolili správnou odpověď, ve zbylých 25% nesprávnou.

Na základě tohoto výzkumu lze tedy konstatovat, že právní vědomí české společnosti je na vysoké úrovni.

Tabulka č. 25 – počet správných a nesprávných odpovědí⁶⁸

Odpověď	Počet otázek	Celkem %
správná odpověď	15	75 %
nesprávná odpověď	5	25 %

Dalším cílem bylo zjistit, jaký má právní vědomí vliv na latenci kriminality. Z tohoto výzkumu je patrné, že právní vědomí české společnosti je na vysoké úrovni, avšak i přes tuto skutečnost je stále vysoká latence kriminality. V tomto výzkumu byla otázka latence kriminality, bohužel, vynechána, avšak odpověď byla nalezena ve výzkumu Lucie Mikoňáškové, který prováděla pro potřeby její bakalářské práce s názvem „Latentní kriminalita a metody jejího zjišťování“. V rámci dotazníkového šetření zde byla otázka, jejímž cílem bylo zjistit, z jakého důvodu respondenti, kteří mají zkušenost s trestným činem, neoznámili trestný čin na policii. Z výzkumu vyplývá, že velké množství občanů, které se stane obětí trestného činu, se rozhodne trestné činy neoznámít a může tomu tak být například z důvodu studu nebo strachu z reakce svého okolí. V tomto výzkumu vyšlo najevo, že k nejčastěji uváděným důvodům, proč

⁶⁸ Vlastní výzkum, Winzigová, Klára – *právní vědomí* (výsledky průzkumu), 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

obyvatelé Varnsdorfu nenahlašují trestné činy, patří především přesvědčení občanů o tom, že škoda, která jim vznikla, je zanedbatelná. Poté je nejčastěji uváděna nedůvěra k orgánům činným v trestním řízení. Dále byla uváděna možnost, že občané převzali situaci do vlastních rukou. Další možnosti, které občané Varnsdorfu zvolili, jsou strach z pomsty pachatele a špatné zkušenosti s policií z minulosti.⁶⁹

Protože tento dotazník byl zaměřený pouze na město Varnsdorf, hledala jsem ještě další šetření, která by byla pro celou Českou republiku. Bohužel jsem v hledání neuspěla, a tak jsem zvolila ještě jedno dotazníkové šetření pro komparaci. Druhý výzkum byl veden Michalem Štefkem, který ho použil ve své bakalářské práci s názvem „Latentní kriminalita ve Frýdku-Místku“. Jak je již z názvu patrné, tento výzkum byl specializovaný výhradně na obyvatele zmíněné lokality. Z něj vyplývá, že největší podíl na nenahlášení trestných činů tvořících latentní kriminalitu má nedůvěra v policii. Dalším, nejčastějším důvodem potom bylo, že škoda, která vznikla, nebyla tolik závažná. Další odpovědi byly velice různorodé, respondenti odpovídali, že událost vyřešili sami, neměli čas daný trestný čin řešit, obávali se pachatelovy pomsty, trestnou činnost odhalili až za delší dobu nebo proto, že mají špatnou zkušenost s obdobnými případy z minulosti.⁷⁰

Z těchto výzkumů vyplývá, že oběti trestných činů věděly, že jim byl způsoben trestný čin, ovšem důvod nenahlášení tohoto činu nebyl způsoben jejich právním nevědomím, ale buďto zanedbatelnou škodou, která trestným činem vznikla, nebo nedůvěrou, že by policie daný trestný čin vyřešila. V případě těchto průzkumů tedy právní vědomí nemá na latenci kriminality vliv téměř žádný.

⁶⁹ MIKOLÁŠKOVÁ, Lucie. Latentní kriminalita a metody jejího zjišťování [online]. 2019. s. 46, [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/blpxv/Bakalarska_prace_-_Lucie_Mikolaskova.pdf>.

⁷⁰ ŠTEFEK, Michal. Latentní kriminalita ve Frýdku-Místku [online]. Brno. 2014. s. 34, [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/bih9u/Latentni_kriminalita_ve_F-M.pdf>.

4.11 Výzkum doc. PhDr. Magdalény Ondicové, PhD.

Magdaléna Ondicová provedla výzkum na Slovensku. Prvního výzkumu se zúčastnilo 40 respondentů ve věku od 15 do 45 let, kdy byl každý kraj zastoupený 5 respondenty. Dotazník měl 20 otázek a respondenti na něj měli vymezený čas, tedy 20 minut.

Magdaléna Ondicová provedla ještě jeden výzkum, kterého se zúčastnilo 80 respondentů. Zde byli vybráni studenti druhého stupně vybraných základních a středních škol ve městě Bratislava a Stará Ľubovňa. Žáci zde byli od 13 let. Tentokrát se výzkum skládal pouze z 11 otázek. Oba výzkumy byly soustředěny především na trestní právo a trestní odpovědnost.

Na základě získaných a zpracovaných informací konstatovala docentka Ondicová, že starší generace odpovídala častěji správně na dvanáct otázek, přičemž mladší generace odpovídala správně na sedm otázek z dotazníku, což nepředstavuje ani 50% zodpovězených správných odpovědí. Děti a studenti potom odpovídali na více jak 50% z položených otázek správně.

Na závěr docentka konstatuje, že i navzdory výsledkům získaných v průzkumech, jejich zkušenosti a vědomosti poukazují na absenci informací z oblasti ochrany lidských práv, ústavního práva, rodinného práva, apod. Zvyšování právního vědomí a právní gramotnosti především ve vztahu k zákonitosti a dodržování práva v naší společnosti by mělo být předmětem pozornosti každé demokratické společnosti. Efektivita fungování práva v každém státě je ve výrazné míře závislá na úrovni právního povědomí jeho obyvatel.⁷¹

4.12 Komparace výzkumů

Srovnáním uvedených výzkumů jsem zjistila, že paní docentka měla sice méně respondentů, ovšem měla otázky systematictější, což jí umožnilo lepší rozbor výzkumu. Ondicová se zde nezaměřila jen na právní vědomí občanů Slovenské republiky jako takové, ovšem zároveň ji zajímalo, např. jak se znalost právního vědomí liší u různých věkových skupin a pohlaví.

V mém dotazníkovém šetření vyšlo najevo, že nejvíce správných odpovědí měli, se 75% úspěšností, 15 správnými zodpovězenými otázkami, lidé ve věku 15-18 let. Ovšem respondentů, kteří splňovali toto kritérium, bylo pouhých 20 a z toho usuzuji, že tato

⁷¹ KRÍHA, Josef a Jozef METEŇKO. *BEZPEČNOSTNÍ PROSTŘEDÍ EVROPSKÉ UNIE V OPTICE STŘEDOEVROPSKÉHO DIAPAZONU BEZPEČNOSTNÍCH A PRÁVNÍCH VĚD*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú., 2019. s. 88-90

data nejsou úplně směrodatná. Ovšem s úspěšností 70% a správně zodpovězenými 14 otázkami se umístili respondenti, kteří se zařadili do věkové skupiny 25-50 let, při čemž počet dotázaných činil 147 osob a z toho již můžeme vyvozovat výsledky. Nejhuře, s 50% úspěšností, 10 správnými odpověďmi, se potom zařadili respondenti ve věkové skupině do 15 let, ale respondenti splňující tuto věkovou skupinu byli pouze 4, tudíž tato data nejsou směrodatná. Za nimi se s 60% úspěšností, 12 správnými odpověďmi, umístili respondenti ve věku nad 50 let. Těchto respondentů také nebylo mnoho, tedy 21. Z tohoto vyplývá, že z mého šetření, stejně jako ze šetření paní docentky Ondicové, se lépe zařadili lidé ze starší věkové skupiny.

Dále jsem ze svého dotazníkového šetření zjistila, že nejvíce správně zodpovězených otázek měli lidé se základním vzděláním, kteří měli úspěšnost celých 80%, tedy 16 správně zodpovězených otázek, ovšem opět se jedná o nejmenší skupinu respondentů o počtu 32 osob. I přes tento fakt jsem byla tímto výsledkem poněkud zaskočena. S 70% úspěšností správných odpovědí a zároveň téměř nejlepšími výsledky mě již nepřekvapili lidé s vysokoškolským vzděláním, kdy se tohoto výzkumu zúčastnilo 107 respondentů splňující danou podmínku.

Ovšem i přes jinou metodu dotazníkového šetření je zde patrné, že informovanost slovenské společnosti z hlediska právního vědomí je zhruba stejná jako informovanost české společnosti. Bohužel tyto informace nemohu podložit procentuálně, chybí mi všechna přesná data výzkumu docentky Ondicové.

Závěrem porovnávání bych ještě chtěla konstatovat, že docentka Ondicová byla na své respondenty, řekněme, více přísná. To jí umožnilo získání přesnějších dat. Dotazník paní docentky Ondicové se skládal z dvaceti otázek, stejně tak tomu bylo i u mého dotazníku. Avšak zatímco můj dotazník se skládal pouze z otázek orientovaných na trestní právo, paní docentka ho měla komplexnější. Otázky z trestního práva a trestní odpovědnosti ještě doplnila otázkami z jiných právních odvětví.

Závěr

Bakalářská práce s názvem „Právní vědomí jako významný faktor vybraných druhů kriminality“ se primárně zajímá o míru právního vědomí české společnosti, sekundárně se zajímá o to, jaký vliv má právní vědomí na latenci kriminality.

K naplnění praktické části bakalářské práce, tedy výzkumu, bylo třeba pečlivě zkonstruovat otázky do dotazníku. Otázky do dotazníku byly vytvořeny pro oblast trestního práva. Následné zpracování těchto dotazníků posloužilo k mapování informovanosti české společnosti z pohledu právního vědomí. Celá tato práce se opírá o poznatky, které jsou zmiňovány a uvedeny v teoretické části této bakalářské práce.

Teoretická část se skládá ze čtyř hlavních kapitol, které jsou tematicky zaměřeny na problém právního vědomí, kdy každá z nich obsahuje ještě další podkapitoly.

V úvodu se práce věnuje vysvětlení základních pojmů. Je zde vysvětlen pojem vědomí z psychologického hlediska. V další kapitole jsou vysvětleny pojmy delikvence a kriminalita. Nechybí zde ani vysvětlení pojmu latentní kriminality, kde byla zahrnuta také šedá a umělá latence kriminality. Je zde také vymezena prevence kriminality a její zásady. Další kapitoly se věnují trestnímu právu jako takovému, trestnímu právu hmotnému a nechybí ani trestní právo procesní. Poslední podkapitola druhé kapitoly se věnuje samotnému motivu trestného činu.

Ve třetí kapitole se již nachází samotné právní vědomí. V této kapitole jsou obsaženy složky právního vědomí, jeho definice vybraných autorů, diferenciacie, také právní vědomí z pohledu zahraničních konceptů. Je zde vyzdvihnout vliv médií na samotné právní vědomí jedinců, na což je v dnešní době vyvíjen značný tlak.

Čtvrtá kapitola se potom věnuje právnímu vědomí z historického hlediska, kde je jmenováno několik konceptů právního vědomí, jako je například revoluční nebo lidové právní vědomí. Tato kapitola se také ohlíží do historie samotného výzkumu právního vědomí.

Výzkumná část práce byla realizována formou dotazníkového šetření. Dotazník byl určen všem obyvatelům České republiky. V této části se nachází samotné vyhodnocení dotazníku a jeho zpracování formou tabulek. Tato metoda zpracování dat byla zvolena pro její přehlednost a jednoznačnost. Informační část dotazníku sloužila

jako souhrn poznatků věkové struktury respondentů a jejich nejvyššího dosaženého vzdělání. Vědomostní část dotazníku již zkoumala samotnou míru právního vědomí české společnosti. V dotazníku byla zahrnuta témata z trestního práva.

Problematika právního vědomí nemá přílišné zastoupení v knihách, či jiné literatuře. Je však pravda, že každým rokem se na právní vědomí klade vyšší důraz. Ostatně dotazníkové šetření je důkazem, že právní vědomí v České republice je na vysoké úrovni, respektive vyšší, než jsem já sama očekávala. Především je pozitivní zjištění, že u mladé generace je právní vědomí na vysoké úrovni, alespoň to vyplývá z výsledků výzkumu. Právní vědomí je důležitou součástí právního státu a lidé by alespoň základy právního vědomí měli znát více než pouze dobře.

Dle mého názoru se mi podařilo splnit cíle mé bakalářské práce, které jsem si stanovila. Práce může sloužit například jako podkladový materiál pro další výzkumy v této oblasti.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. FRYŠTÁK, Marek, Daniel PROUZA, Petr VANĚČEK a Eva ZAJÍČKOVÁ. *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Tiskárna JIE, Dobrá Voda u Českých Budějovic, 2007, 420 s. ISBN 978 - 80 - 86708 - 51 - 5.
2. HATALA, Vojtech. *Motív a trestný čin*. Bratislava: PRAVDA, 1968, 285 s. ISBN 71-074-68.
3. KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1995, 247 s. ISBN 80-7179-028-1
4. KŘÍHA, J., METEŇKO, J. et al. *Bezpečnostní prostředí Evropské unie v optice středoevropského diapazonu bezpečnostních a právních věd*. 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2019. 139 s. ISBN 978-80-7556-059-9.
5. PETRUSEK, Miroslav a kol. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, 1627 s. ISBN 80-7184-3111-3
6. PRUSÁK, Jozef. *Právo v spoločnosti (regulačné pôsobenie práva a právna výchova v socialistickej spoločnosti)*. Bratislava: Obzor, 1980, 227 s. ISBN 65-067-80.
7. SVATOŠ, Roman. *KRIMINALITA a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice: Tribun EU, 2013, 169 s. ISBN 978-80-87472-64-4.
8. SVATOŠ, Roman. *PREVENCE KRIMINALITY druhé aktualizované vydání*. 2. vydání. České Budějovice: Tribun EU, 2016, 131 s. ISBN 978-80-7556-009-4.
9. SZERUDA, Mgr. Rostislav. *Nový pohled na lidskou duši a vědomí*. Praha 10: Knihy na klíč, 2017, 149 s. ISBN 978-80-88149-05-7.
10. VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 335 s. ISBN 80-86898-72-5.
11. VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina. *Právní vědomí v teoreticko-empirickém pohledu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 194 s. ISBN 978-80-210-7783-6.
12. VEČEŘA, Miloš. *Základy sociologie práva*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 207 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2973-0.

Elektronické zdroje

1. BERAN, Filip. *Právní vědomí*. [Online]. Praha, 2019. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/111077>>. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra politologie a sociologie. Vedoucí práce Urban, Michal.
2. EPRAVO.CZ. *Latentní kriminalita*. Epravo.cz [online]. 2002, , 1 [cit. 2019-12-20]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/latentni-kriminalita-15571.html>
3. KRUPOVÁ, Tereza. *Právní vědomí – několik poznámek*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2015, č. 4 [cit. 2020-01-26]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5275/4361>
4. MAREŠOVÁ, Alena. *Latentní, černá, temná a šedá kriminalita – co tyto pojmy označují a o čem vypovídají?* In: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI [online]. Praha: INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, 2014 [cit. 2019-12-20]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/20141106AM.pdf>
5. MIKOLÁŠKOVÁ, Lucie. *Latentní kriminalita a metody jejího zjišťování* [online]. 2019 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://is.ambis.cz/th/blpxv/Bakalarska_prace_-_Lucie_Mikolaskova.pdf>. Bakalářská práce. Vysoká škola regionálního rozvoje a Bankovní institut – AMBIS. Vedoucí práce Jana Firstová.
6. OLIVA, Jakub. *Právní vědomí*. [Online]. Olomouc, 2014. [cit. 2020-1-26]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rm4uzi/DP_-_Prvn_vdom_-_Jakub_Oliva.pdf>. Diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Právnická fakulta
7. SILBEY, Susan S. *After Legal Consciousness*. Annual Review of Law and Social Science [online]. 2005, Vol. 1, s. 323-368 [cit.24.11.2019]. Dostupné z: http://web.mit.edu/~ssilbey/www/pdf/after_legal.pdf
8. SKLÁDALOVÁ, Pavla. *Právní vědomí jako znalost práva a mínění o právu* [online]. Brno, 2017 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/th/ccyqg/>>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Martina Urbanová.

9. ŠTEFEK, Michal. *Latentní kriminalita ve Frýdku-Místku* [online]. Brno, 2014 [cit. 2020-04-02]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/bih9u/Latentni_kriminalita_ve_F-M.pdf>. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií. Vedoucí práce Jitka Čihounková.
10. ŠTĚCHOVÁ, PhDr. Markéta. *Veřejné mínění občanů ve vztahu k trestní politice a kriminalitě*. POLICISTA [online]. 2008, (12), 1-8 [cit. 2020-03-21]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/2008-12-priloha-mala-pdf.aspx>.
11. TROJKOVÁ, Veronika. *Právní vědomí žáků vybraných středních škol v Opavě* [online]. Olomouc, 2018 [cit. 2019-11-24]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/3o5r80/Bakalsk_prece_VERONIKA_TROJKOV.pdf>. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D..
12. TRUBEK, David M. *Where the Action Is: Critical Legal Studies and Empiricism*. Stanford Law Review [online]. 1984, Vol. 36, No. 1/2, s. 575-622 [cit.24.11.2019]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1228692?sid=21106368981643&uid=60&uid=2479985443&uid=2&uid=3&uid=3737856>
13. VEČERKA, Kazimír a kol. *Mládež v kriminologické perspektivě* [online]. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009, 130 s. ISBN 978-80-7338-079-3 [cit.24.11.2019]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/354.pdf>
14. Winzigová, Klára – *právní vědomí (výsledky průzkumu)*, 2020. Dostupné online na <https://pravni-vedomi.vyplnto.cz>.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1 – otázka č. 21. váš věk.....	36
Tabulka č. 2 – otázka č. 22. vaše nejvýše dosažené vzdělání:	37
Tabulka č. 3 – otázka č. 1. Trestní odpovědnost v České republice je od:	37
Tabulka č. 4 – otázka č. 2. Je trestná i samotná příprava trestného činu?.....	38
Tabulka č. 5 – otázka č. 3. Jaká musí být minimálně způsobena škoda, v případě krádeže, aby se jednalo o trestný čin?	39
Tabulka č. 6 – otázka č. 4. Pokud dojde k vloupání, např. do prodejny potravin, jedná se o trestný čin, pokud škoda činí pouze 100 Kč?.....	39
Tabulka č. 7 – otázka č. 5. Budete potřebovat dopravit nemocné dítě na pohotovost, přičemž se nacházíte v lokalitě, kde není signál, váš automobil je nepojízdný a jako jediná možnost se nabízí půjčit si automobil vašeho souseda, který o této půjčce neví, vy se však domníváte, že by vám za těchto okolností dal souhlas automobil si vypůjčit. Bude se v tomto případě jednat o trestný čin Neoprávněné užívání cizí věci?	40
Tabulka č. 8 – otázka č. 6. Pokud postříkáte sprejem například fasádu domu, rozhoduje výše škody v tom, zda se bude jednat o trestný čin?.....	40
Tabulka č. 9 – otázka č. 7. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svého kamaráda, kterému ji chcete dát, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?	41
Tabulka č. 10 – otázka č. 8. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svoji potřebu, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?	41
Tabulka č. 11 – otázka č. 9. Pěstování konopí je dovoleno, pokud:	42
Tabulka č. 12 – otázka č. 10. Je sebevražda trestným činem?	42
Tabulka č. 13 – otázka č. 11. Je sebepoškozování na zdraví trestným činem?.....	43
Tabulka č. 14 – otázka č. 12. Pokud je vám úmyslně ublíženo na zdraví, kdy se bude jednat o trestný čin? Pokud budete uznán práce neschopným minimálně:	43
Tabulka č. 15 – otázka č. 13. Pokud někdo nechá psa v autě na parkovišti a ten zahyne, z důvodu přehřátí, půjde o trestný čin?	44
Tabulka č. 16 – otázka č. 14. Pokud se účastníte pornografického představení, ve kterém účinkují děti, nebudete však pořizovat žádný záznam a děti do tohoto aktu nutit, bude se jednat o trestný čin?.....	44
Tabulka č. 17 – otázka č. 15. Pokud najdete ztracenou věc, která má hodnotu minimálně 5.000,- Kč a tuto věc neodevzdáte na příslušný orgán a necháte si ji pro vlastní potřebu, dopustíte se trestného činu?	45

Tabulka č. 18 – otázka č. 16. Pokud budete šířit poplašnou zprávu, např. že se v budově školy nachází puma, která však bude nepravdivá, hrozí vám postih odnětí svobody až:	45
Tabulka č. 19 – otázka č. 17. Pokud budete o jiném šířit nepravdivý údaj pomocí veřejně přístupných médií, např. sociální síť, bude se jednat o trestný čin?	46
Tabulka č. 20 – otázka č. 18. Pokud vás někdo uvede do stavu nepřičetnosti, např. bez vašeho vědomí vám podá návykovou látku a vy v tomto stavu způsobíte škodu na majetku, např. rozbijete zpětné zrcátko u automobilu, bude se jednat o trestný čin?	46
Tabulka č. 21 – otázka č. 19. Pokud vám někdo, bez vašeho vědomí, vrátí při nákupu padělané peníze, u kterých vy později zjistíte, že jsou padělané, a abyste se jich zbavili, tak s nimi budete platit v obchodě, dopustíte se trestného činu?	47
Tabulka č. 22 – otázka č. 20. Jaká je promlčecí lhůta trestného činu vraždy (tj. po uplynutí této lhůty je případ „starý“ a případný pachatel nebude za tento čin trestně odpovědný)?	47
Tabulka č. 23 – správné odpovědi podle věkové skupiny respondentů	48
Tabulka č. 24 – správné odpovědi podle nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů	49
Tabulka č. 25 – počet správných a nesprávných odpovědí	50

Přílohy

Příloha I: Dotazník

Dobrý den, tento dotazník byl vytvořen pro potřeby mé bakalářské práce a je zcela anonymní. Předem Vám velice děkuji za čas, který strávíte jeho vyplněním.

1. Trestní odpovědnost v České republice je od:
 - a) 14 let
 - b) 15 let
 - c) 18 let
2. Je trestná i samotná příprava trestného činu?
 - a) Ano, ovšem pouze u zvlášť závažného zločinu
 - b) Ano, u všech trestných činů (přečin, zločin, zvlášť závažný zločin)
 - c) Ne, u žádných trestných činů
3. Jaká musí být minimálně způsobena škoda, v případě krádeže, aby se jednalo o trestný čin?
 - a) 1.000 Kč
 - b) 5.000 Kč
 - c) 10.000 Kč
4. Pokud dojde k vloupání, např. do prodejny potravin, jedná se o trestný čin, pokud škoda činí pouze 100 Kč?
 - a) Ano
 - b) Ne
5. Budete potřebovat dopravit nemocné dítě na pohotovost, přičemž se nacházíte v lokalitě, kde není signál, váš automobil je nepojízdný a jako jediná možnost se nabízí půjčit si automobil vašeho souseda, který o této půjčce neví, vy se však domníváte, že by vám za těchto okolností dal souhlas automobil si vypůjčit. Bude se v tomto případě jednat o trestný čin Neoprávněné užívání cizí věci?
 - a) Ano
 - b) Ne
6. Pokud postříkáte sprejem například fasádu domu, rozhoduje výše škody v tom, zda se bude jednat o trestný čin?
 - a) Ano
 - b) Ne
7. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svého kamaráda, kterému ji chcete dát, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?
 - a) Ano
 - b) Ne
8. Pokud držíte drogu Marihuanu pro svoji potřebu, je rozhodující její množství, aby se jednalo o trestný čin?
 - a) Ano
 - b) Ne
9. Pěstování konopí je dovoleno, pokud:
 - a) Je pěstováno méně jak 5 rostlin
 - b) Je pěstováno pro léčebné použití na základě licence
 - c) Obsah látek ze skupiny tetrahydrokanabinolů nepřesahuje 0,3

10. Je sebevražda trestným činem?
- Ano
 - Ne
11. Je sebepoškozování na zdraví trestným činem?
- Ano
 - Ne
12. Pokud je vám úmyslně ublíženo na zdraví, kdy se bude jednat o trestný čin?
Pokud budete uznán práce neschopným minimálně:
- 3 dny
 - 7 dní
 - 14 dní
13. Pokud někdo nechá psa v autě na parkovišti a ten zahyne, z důvodu přehřátí, půjde o trestný čin?
- Ano
 - Ne
14. Pokud se účastníte pornografického představení, ve kterém účinkují děti, nebudete však pořizovat žádný záznam a děti do tohoto aktu nutit, bude se jednat o trestný čin?
- Ano
 - Ne
15. Pokud najdete ztracenou věc, která má hodnotu minimálně 5.000,- Kč a tuto věc neodevzdáte na příslušný orgán a necháte si ji pro vlastní potřebu, dopustíte se trestného činu?
- Ano
 - Ne
16. Pokud budete šířit poplašnou zprávu, např. že se v budově školy nachází puma, která však bude nepravdivá, hrozí vám postih odnětí svobody až:
- 1 rok
 - 2 roky
 - 5 let
17. Pokud budete o jiném šířit nepravdivý údaj pomocí veřejně přístupných médií, např. sociální síť, bude se jednat o trestný čin?
- Ano
 - Ne
18. Pokud vás někdo uvede do stavu nepřičetnosti, např. bez vašeho vědomí vám podá návykovou látku a vy v tomto stavu způsobíte škodu na majetku, např. rozbijete zpětné zrcátko u automobilu, bude se jednat o trestný čin?
- Ano
 - Ne
19. Pokud vám někdo, bez vašeho vědomí, vrátí při nákupu padělané peníze, u kterých vy později zjistíte, že jsou padělané, a abyste se jich zbavili, tak s nimi budete platit v obchodě, dopustíte se trestného činu?
- Ano
 - Ne

20. Jaká je promlčecí lhůta trestného činu vraždy (tj. po uplynutí této lhůty je případ „starý“ a případný pachatel nebude za tento čin trestně odpovědný)?
- a) Vražda je nepromlčitelná
 - b) 15 let
 - c) 20 let
21. Váš věk:
- a) do 15 let
 - b) 15 – 18 let
 - c) 18 – 25 let
 - d) 25 – 50 let
 - e) nad 50 let
22. vaše nejvýše dosažené vzdělání:
- a) základní
 - b) střední
 - c) střední s maturitou
 - d) vysokoškolské